

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2023/24: MJU16

Jordbrukspolitik

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om jordbrukspolitik från allmänna motionstiden 2023/24, främst med hänvisning till pågående arbete. Motionsyrkandena handlar bl.a. om utformningen av den gemensamma jordbrukspolitiken, konkurrensfrågor, produktion av växtbaserade livsmedel, jordbrukets klimatfrågor, näringsläckage, öppna landskap och forskningsfrågor.

I betänkandet finns 21 reservationer (S, SD, V, C, MP).

Behandlade förslag

Cirka 120 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2023/24.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	7
Ärendet och dess beredning.....	7
Utskottets överväganden.....	8
Den gemensamma jordbrukspolitiken	8
Ett konkurrenskraftigt och hållbart jordbruk	16
Främjande av en växtbaserad jordbrukssektor.....	20
Jordbruk i ett förändrat klimat	24
Näringsläckage	31
Öppna landskap och biologisk mångfald.....	34
Forskningsfrågor	38
Övriga jordbrukspolitiska frågor	43
Motioner som bereds förenklad.....	56
Reservationer	57
1. Målsättningar inom den gemensamma jordbrukspolitiken, punkt 1 (SD)	57
2. Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027, punkt 2 (S)	57
3. Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027, punkt 2 (C).....	58
4. Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027, punkt 2 (MP).....	59
5. Ett konkurrenskraftigt lantbruk, punkt 3 (S).....	60
6. Generationsskiften, punkt 4 (SD)	60
7. Främjande av en växtbaserad jordbrukssektor, punkt 5 (MP)	61
8. Klimatanpassning, ökad ekologisk hållbarhet och stärkt motståndskraft, punkt 6 (V, MP)	62
9. Jordbruksproduktion i ett förändrat klimat, punkt 7 (MP)	63
10. Effekterna av ett förändrat klimat, punkt 8 (SD)	63
11. Effekterna av ett förändrat klimat, punkt 8 (C).....	64
12. Näringsläckage, punkt 9 (SD).....	65
13. Näringsläckage, punkt 9 (MP).....	66
14. Öppna landskap och biologisk mångfald, punkt 10 (S)	66
15. Växtförädling, punkt 11 (S).....	67
16. Forskning om foderproduktion, punkt 12 (SD)	68
17. Matpriser, punkt 13 (S).....	68
18. Bekämpningsmedel, punkt 14 (SD).....	69
19. Bekämpningsmedel, punkt 14 (V)	70
20. Produktion av gödningsmedel, punkt 15 (SD).....	71
21. Småbrukares rättigheter, punkt 16 (V)	71
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	73
Motioner från allmänna motionstiden 2023/24	73
<i>Bilaga 2</i>	
Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet	86

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Den gemensamma jordbrukspolitiken

1. Målsättningar inom den gemensamma jordbrukspolitiken

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:378 av Staffan Eklöf m.fl. (SD) yrkande 23 och

2023/24:403 av Staffan Eklöf m.fl. (SD) yrkande 7.

Reservation 1 (SD)

2. Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:1519 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkandena 58 och 59,

2023/24:2457 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 42,

2023/24:2479 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkande 2 och

2023/24:2628 av Anna-Caren Sätherberg m.fl. (S) yrkande 5.

Reservation 2 (S)

Reservation 3 (C)

Reservation 4 (MP)

Ett konkurrenskraftigt och hållbart jordbruk

3. Ett konkurrenskraftigt lantbruk

Riksdagen avslår motion

2023/24:2628 av Anna-Caren Sätherberg m.fl. (S) yrkande 3.

Reservation 5 (S)

4. Generationsskiften

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:252 av Kristoffer Lindberg (S),

2023/24:403 av Staffan Eklöf m.fl. (SD) yrkande 46 och

2023/24:1972 av Ida Karkiainen (S).

Reservation 6 (SD)

Främjande av en växtbaserad jordbrukssektor

5. Främjande av en växtbaserad jordbrukssektor

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:962 av Emma Berginger och Emma Nohrén (båda MP) yrkandena 1, 2 och 4,

2023/24:1745 av Anne-Li Sjölund m.fl. (C),

2023/24:1950 av Magnus Manhammar (S) och

2023/24:1953 av Magnus Manhammar (S) yrkandena 1–5.

*Reservation 7 (MP)**Jordbruk i ett förändrat klimat***6. Klimatanpassning, ökad ekologisk hållbarhet och stärkt motståndskraft**

Riksdagen avslår motion

2023/24:903 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkandena 28 och 29.

*Reservation 8 (V, MP)***7. Jordbruksproduktion i ett förändrat klimat**

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:996 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkande 95 och

2023/24:1519 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 65.

*Reservation 9 (MP)***8. Effekterna av ett förändrat klimat**

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:375 av Beatrice Timgren m.fl. (SD) yrkande 6,

2023/24:1234 av Christofer Bergenblock (C) och

2023/24:2479 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkande 3.

*Reservation 10 (SD)**Reservation 11 (C)**Näringsläckage***9. Näringsläckage**

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:379 av Beatrice Timgren m.fl. (SD) yrkandena 8, 9 och 11–13 samt

2023/24:1519 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 60.

*Reservation 12 (SD)**Reservation 13 (MP)**Öppna landskap och biologisk mångfald***10. Öppna landskap och biologisk mångfald**

Riksdagen avslår motion

2023/24:2628 av Anna-Caren Sätherberg m.fl. (S) yrkande 4.

*Reservation 14 (S)**Forskningsfrågor***11. Växtförädling**

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:1017 av Josef Fransson (SD) och

2023/24:2628 av Anna-Caren Sätherberg m.fl. (S) yrkande 16.

Reservation 15 (S)

12. Forskning om foderproduktion

Riksdagen avslår motion

2023/24:375 av Beatrice Timgren m.fl. (SD) yrkande 4.

Reservation 16 (SD)

Övriga jordbrukspolitiska frågor

13. Matpriser

Riksdagen avslår motion

2023/24:2628 av Anna-Caren Sätherberg m.fl. (S) yrkande 13.

Reservation 17 (S)

14. Bekämpningsmedel

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:403 av Staffan Eklöf m.fl. (SD) yrkande 18 och

2023/24:991 av Andrea Andersson Tay m.fl. (V) yrkande 23.

Reservation 18 (SD)

Reservation 19 (V)

15. Produktion av gödningsmedel

Riksdagen avslår motion

2023/24:403 av Staffan Eklöf m.fl. (SD) yrkande 10.

Reservation 20 (SD)

16. Småbrukares rättigheter

Riksdagen avslår motion

2023/24:989 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkande 9.

Reservation 21 (V)

17. Rennäringen

Riksdagen avslår motion

2023/24:224 av Josef Fransson (SD) yrkandena 3 och 4.

Motioner som bereds förenklat

18. Motioner som bereds förenklat

Riksdagen avslår de motionsyrkanden som finns upptagna under denna punkt i utskottets förteckning över avstyrkta motionsyrkanden.

Stockholm den 23 maj 2024

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Emma Nohrén

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Emma Nohrén (MP), Kjell-Arne Ottosson (KD), Martin Kinnunen (SD), Anna-Caren Säterberg (S), John Widegren (M), Joakim Järrebring (S), Staffan Eklöf (SD), Malin Larsson (S), Helena Storckenfeldt (M), Tomas Kronståhl (S), Jytte Guteland (S), Marlène Lund Kopparklint (M), Kajsa Fredholm (V), Beatrice Timgren (SD), Elin Nilsson (L), Rashid Farivar (SD) och Rickard Nordin (C).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet 121 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2023/24. Motionsyrkandena tar bl.a. upp frågor om utformningen av den gemensamma jordbrukspolitiken, konkurrensfrågor, produktion av växtbaserade livsmedel, jordbrukets klimatfrågor, näringsläckage, öppna landskap och forskningsfrågor. Av dessa behandlas 76 motionsyrkanden i förenklad ordning eftersom de tar upp samma eller i huvudsak samma frågor som riksdagen har behandlat tidigare under valperioden.

Förslagen i motionerna finns i bilaga 1. Motionsyrkanden som behandlas i förenklad ordning redovisas i bilaga 2.

Utskottets överväganden

Den gemensamma jordbrukspolitiken

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om konsekvensanalyser, EU-mål för ekologisk produktion och stöden i Sveriges strategiska plan. Jämför reservation 1 (SD), 2 (S), 3 (C) och 4 (MP).

Motionerna

Målsättningar inom den gemensamma jordbrukspolitiken

Enligt kommittémotion 2023/24:403 av Staffan Eklöf m.fl. (SD) yrkande 7 bör regeringen verka för att konsekvensanalyser alltid görs innan målsättningar antas på EU-nivå. Motionärerna anför att den nuvarande EU-kommissionen under sin mandatperiod har föreslagit många bindande procentmål utan att analysera konsekvenserna för ekonomi, miljö, sociala och kulturella värden samt landsbygdernas förutsättningar eller andra viktiga värden.

Enligt kommittémotion 2023/24:378 av Staffan Eklöf m.fl. (SD) yrkande 23 bör Sverige verka för att eventuella EU-mål för ekologisk produktion och konsumtion inte blir bindande.

Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027

I kommittémotion 2023/24:1519 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 58 anförs att stöd till innovationsjordbruk bör införas för att ge pionjärer förutsättningar att utveckla nya brukningsmetoder med ökad klimatanpassning och minskad klimatpåverkan i synergi med stärkt biologisk mångfald. I yrkande 59 anför motionärerna att regeringen bör tillsätta en utredning för att ta fram ett styrmedelspaket för ett långsiktigt hållbart och klimateffektivt jordbruk som även beaktar andra miljömål och samhällsmål.

I partimotion 2023/24:2457 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 42 efterfrågas ett nationellt stöd för restaurering och nyodling av åkermark. Stödet bör ha som främsta syfte att främja ett aktivt brukande och öka matproduktionen, men det kan också ha ett kulturhistoriskt värde eller fylla ett miljö- och klimatsyfte, t.ex. återvätning.

Enligt kommittémotion 2023/24:2479 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkande 2 bör man återinföra det tidigare vallstödet i någon form.

I kommittémotion 2023/24:2628 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 5 anför motionärerna att Sveriges livsmedelsförsörjningsförmåga bör stärkas genom EU:s gemensamma jordbrukspolitik.

Kompletterande uppgifter

Målsättningar inom den gemensamma jordbrukspolitiken

EU:s gemensamma jordbrukspolitik är gemensam för alla medlemsländer. Den förvaltas och finansieras genom EU:s budget.

Den 1 juni 2018 presenterade Europeiska kommissionen sitt lagstiftningsförslag om en reform av den gemensamma jordbrukspolitiken för perioden 2023–2027. Reformpaketet omfattar tre förordningar, COM(2018) 3921, COM(2018) 3932 och COM(2018) 3943. En av de väsentliga delarna i reformen är förslaget om en ny förvaltningsmodell. Kommissionens utgångspunkt är att politiken ska bli mer resultatorienterad och fokusera mindre på regelefterlevnad. Medlemsländerna ska få ett ökat ansvar för politikens genomförande.

I december 2021 beslutade Europaparlamentet och Europeiska rådet om de övergripande reglerna för den nya jordbrukspolitiken och de nya stöden. Den nya jordbrukspolitiken innebär en ökad miljö- och klimatambition jämfört med i dag. Den innebär även ett ökat inflytande för länderna att utforma politiken utifrån sin specifika situation. Varje land arbetar fram sin egen nationella plan, vilket innebär att åtgärder och insatser kan riktas till områden där de kan göra störst skillnad eller ge bäst effekt. EU:s medlemsländer har också kommit överens om en långtidsbudget för den nya stödperioden 2023–2027.

EU:s nya jordbrukspolitik ska ge medlemsländerna bättre möjlighet att hantera de utmaningar som livsmedelssektorn och landsbygderna står inför, som klimatförändringar och hotad biologisk mångfald samt företagens lönsamhet och konkurrenskraft. Samtidigt ska länderna kunna fortsätta att stödja lantbrukare på ett sätt som bidrar till ett hållbart och konkurrenskraftigt jordbruk. Den nya jordbrukspolitiken har tre mål som alla medlemsländer i EU ska arbeta utifrån:

- främja en smart, konkurrenskraftig, motståndskraftig och diversifierad jordbrukssektor som garanterar livsmedelsförsörjningen
- stödja miljövard och klimatåtgärder och bidra till EU:s mål om miljö- och klimat
- förbättra den socioekonomiska strukturen i landsbygdsområden.

De tre övergripande målen är sedan nedbrutna i tio särskilda mål som behandlar följande områden:

- garantera lantbrukarna en skälig inkomst
- öka konkurrenskraften
- förbättra lantbrukarnas ställning i livsmedelskedjan
- motverka klimatförändringen och klimatanpassa jordbruket
- främja effektiv förvaltning av naturresurser som vatten, mark och luft
- bevara landskap och biologisk mångfald
- stödja generationsskiften
- skapa jobb, tillväxt och jämställdhet på landsbygden

- skydda folkhälsan och matens kvalitet
- främja kunskapsöverföring och innovation.

Inför den nya reformperioden för jordbrukspolitiken 2023–2027 tog medlemsländerna fram strategiska planer. De strategiska planerna beskriver vilka stöd och ersättningar som länderna har behov av, hur de ska vara utformade och hur de bidrar till att uppnå den gemensamma jordbrukspolitiken allmänna och särskilda mål. De tio särskilda målen ska ligga till grund för de strategiska planerna. Den 16 december 2021 beslutade regeringen om ett förslag till en strategisk plan för Sverige. Planen godkändes av EU-kommissionen i oktober 2022.

När det gäller EU-mål för ekologisk produktion och konsumtion anger kommissionen i strategin från jord till bord (COM(2020) 381) ett mål om att minst 25 procent av EU:s jordbruksmark senast 2030 ska brukas ekologiskt. I rådets slutsatser om strategin från jord till bord, som godkändes den 19 oktober 2020, välkomnar rådet EU-målet för EU:s jordbruksareal inom ekologiskt jordbruk.

I mars 2021 antog EU-kommissionen ett meddelande om en handlingsplan för utvecklingen av ekologisk produktion i EU (COM(2021) 141). Planen ska hjälpa EU att nå den gröna givens mål om att 25 procent av jordbruksmarken ska användas till ekologisk odling 2030. Enligt handlingsplanen är det av avgörande betydelse att alla medlemsstater så snart som möjligt utvecklar sina egna nationella strategier för ekologiskt jordbruk på grundval av en omfattande analys av sektorn och med tillhörande åtgärder, incitament, tydliga tidsfrister och nationella mål. Alla medlemsstater bör beskriva hur de avser att bidra till det övergripande EU-målet genom att ange vilken andel av deras jordbruksareal som senast 2030 bör brukas ekologiskt, med hänsyn till sina olika utgångspunkter. För att säkerställa att de nationella handlingsplanerna blir framgångsrika bör medlemsstaterna bygga upp lämplig kapacitet för att genomföra dem. Kommissionen kommer att övervaka medlemsstaternas framsteg i riktning mot de nationella målen, vilket kommer att skapa möjligheter att diskutera genomförandet av de föreslagna åtgärderna med medlemsstaterna och ge vägledning om nödvändiga och relevanta anpassningar.

Regeringen välkomnade i ett fakta-PM den 26 april 2021 (2020/21:FPM99) meddelandet som syftar till att öka den ekologiska produktionen inom EU. Samtidigt anförde regeringen att handlingsplanen bör bygga på frivillighet om hur enskilda medlemsstater kan bidra till målen om ekologisk produktion och konsumtion under den gröna given, och den bör inte innehålla specifik öronmärkning för ekologisk produktion, särskilt vad gäller satsningar inom den gemensamma jordbrukspolitiken och Europeiska havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden (EHFVF). Miljö- och jordbruksutskottet hade en överläggning med regeringen om meddelandet den 20 maj 2021. Överläggningen motiverade regeringen att göra följande tillägg till den svenska ståndpunkten: Regeringen anser att vägledande principer i handlingsplanen ska vara marknadsorientering, stärkt konkurrenskraft och lika

konkurrensvillkor, stärkta miljö- och klimatambitioner, mer fokus på resultat samt förenkling.

Rådsslutsatser antogs vid jordbruks- och fiskerådet den 19 juli 2021. De viktigaste punkterna som EU:s ministrar enades om var följande:

- Ekologiskt jordbruk är viktigt för det europeiska jordbrukets hållbarhet.
- Utvecklingen av ekologisk produktion bidrar till att trygga inkomster och skapa arbetstillfällen.
- En balanserad tillgång och efterfrågan på ekologiska produkter säkerställer lönsamheten inom sektorn.
- Särdrag och olika situationer i medlemsländerna måste beaktas när mål och insatser fastställs.
- Det är avgörande att involvera offentliga och privata aktörer för att strategins mål ska kunna uppnås.

Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027

I den svenska strategiska planen för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027 styrs stöden till jordbruket mer direkt till aktiva jordbrukare, och det blir större fokus på hållbarhet än i det tidigare landsbygdsprogrammet. I planen görs också satsningar på kunskap och innovation samt stöd till investeringar och till unga jordbrukare. En viktig aspekt när det gäller den strategiska planen är att bidra till att den nationella livsmedelsstrategins mål kan nås. En ökad livsmedelsproduktion i linje med strategin kommer att leda till fler gröna jobb i livsmedelskedjan och bidra till hållbar utveckling i hela landet. När det gäller livsmedelsförsörjning har den nya jordbrukspolitiken tre mål som alla medlemsländer i EU ska arbeta utifrån. Ett av dessa mål innebär att medlemsländerna ska främja en smart, konkurrenskraftig, motståndskraftig och diversifierad jordbrukssektor som garanterar livsmedelsförsörjningen.

I den strategiska planen har stödsystemen förenklats och ambitionen inom miljö- och klimatområdet har höjts. Arbetet med att skapa enklare stödsystem och regelverk samt att åstadkomma en mer fokuserad politik har lett till att vissa av dagens stödformer sedan 2023 hanteras nationellt i stället för att ingå i den strategiska planen. Exempel på sådana nationella stödformer med nationell finansiering är stöd till bredband, kommersiell service, rovdjurs-avvisande stängsel, restaurering och röjning av betesmarker och slåtterängar och särskild skötsel av myrslätterängar. EU-kommissionen godkände den svenska strategiska planen i oktober 2022. Planen hade vid starten en total budget (EU-medel och medel från statsbudgeten) på ca 60 miljarder kronor för åren 2023–2027. Till detta adderas ca 4,3 miljarder kronor för olika nationella åtgärder för samma period.

Inom ramen för Sveriges strategiska plan finns olika klimat- och miljöersättningar, bl.a. för odling av mellangröda, odling av fånggröda och vårbearbetning. Syftet med stöden är att minska växtnäringssläckage från åkermark och att lagra in kol i marken samt att förbättra markbördigheten.

Mellangrödor odlas och har sin huvudsakliga tillväxt mellan två huvudgrödor. Mellangrödor innebär en ökad mängd inlagrad kol i biomassa, vilket ger en ökad mullbildning i marken och därmed ökar kolmängden i marken. Fånggrödor är en typ av mellangröda som odlas med huvudsyfte att ta upp kväve ur marken under hösten och därmed minska kväveläckaget. Vårbearbetning innebär att jordbrukaren inte jordbearbetar på hösten efter skörd utan först efter stödåret. Att jordbearbetningen senareläggs till våren leder till att mindre kväve och kol frigörs från markens organiska substans. Miljöersättning kan även sökas för skötsel av våtmarker och dammar.

Enligt Jordbruksverket kommer miljöersättningen för vallodling som fanns i landsbygdsprogrammet för perioden 2014–2020 inte att ha någon motsvarighet fr.o.m. 2023.

Inom den strategiska planen finns även investeringsstöd för vatten- värdsåtgärder i odlingslandskapet. Det kan t.ex. vara att anlägga eller restaurera våtmarker eller dammar för biologisk mångfald eller för att hålla kvar kväve och fosfor. Ersättning kan även betalas ut för att restaurera betesmarker och slåtterängar. Syftet är att öka arealen betesmarker och slåtterängar samt utveckla odlingslandskapets natur- och kulturmiljöer. Från och med 2023 ansvarar Naturvårdsverket för restaurering av betesmarker och slåtterängar som ett nationellt stöd.

I skrivelsen Regeringens klimathandlingsplan – hela vägen till nettonoll (skr. 2023/24:59) anför regeringen att den arbetar brett med åtgärder som stärker jordbrukets produktivitet och klimateffektivitet. Det finns flera investeringsåtgärder som är effektiva för att minska utsläppen som i dag kan få stöd via Klimatklivet och EU:s gemensamma jordbrukspolitik. Inom ramen för den strategiska planen avsätts enligt regeringen betydande resurser till att stödja investeringar, innovationer, metodutveckling och kompetensutveckling som bidrar till att öka produktiviteten, resurseffektiviteten och minska växthusgasutsläppen från jordbruket. Insatserna inkluderar åtgärder av flera lika slag.

Regeringen anför i budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg. omr. 23) att jordbruksmark är en begränsad naturresurs som är vital för ett konkurrenskraftigt jordbruk i dag och i framtiden. För att behålla markens avkastningsförmåga är det viktigt att ha god kunskap om marken som ekosystem och leverantör av ekosystemtjänster. Regeringen gör därför en satsning i budgeten som syftar till att förbättra övervakning av jordbruksmarken, inklusive biologisk mångfald i åkermark. Det krävs även förbättrad kunskap om åtgärder som ökar jordbrukets klimateffektivitet. Regeringen satsar därför på metodutveckling för att mäta klimateffekter i praktisk jordbruksproduktion samt på att testa åtgärder som kan minska jordbrukets klimatpåverkan.

Jordbruksverket uppger att jordbruksmark är en långsiktig resurs, och exploatering är en process som aldrig kan tas tillbaka eller ersättas med nyodlingar. I Sverige finns knappt 2,6 miljoner hektar åker och 0,4 miljoner hektar betesmarker. Enligt Jordbruksverket minskar arealen varje år. De sämre

markerna blir ofta skog, medan god jordbruksmark används till vägbyggen, byggnader eller något annat som innebär att marken inte kan användas för livsmedelsproduktion i framtiden. Den svenska jordbruksmarken beräknas bli ännu mer värdefull än i dag, när globala klimatförändringar, som havsnivåhöjningar och ökenspridning, minskar tillgången på jordbruksmark i många länder. Jordbruksverket anger att det är kommunerna som genom sin fysiska planering i stor utsträckning avgör hur mycket jordbruksmark som exploateras. Det finns flera sätt för kommunerna att arbeta för att bevara jordbruksmarken, hålla den i drift och utveckla de värden som finns i jordbrukslandskapen. Verktyg och styrmedel finns t.ex. inom ramen för fysisk planering, natur- och kulturmiljövård, jordbruksverksamhet och landsbygdsutveckling.

I utredningsbetänkandet Livsmedelsberedskap för en ny tid (SOU 2024:8) anføres att jordbruksmark bör skyddas bättre. I utredningen görs bedömningen att tillgången till jordbruksmark är avgörande för att upprätthålla inhemsk produktion och därmed för livsmedelsberedskapen. Utredaren föreslår därför att regeringen ger Jordbruksverket i uppdrag att ur ett livsmedelsberedskapsperspektiv analysera förslag om införande av nationella territoriella anspråk och riksintressen. Utredningsbetänkandet bereds inom Regeringskansliet.

Regeringen har ett pågående arbete med att uppdatera livsmedelsstrategin. Ambitionen med arbetet är att skapa förutsättningar för aktörer i kedjan att stärka sin konkurrenskraft, bidra till ökad hållbarhet, främjandet av svenskproducerade varor, öka den totala livsmedelsproduktionen och även att minska Sveriges sårbarhet vid eventuella kriser.

Utskottets ställningstagande

Målsättningar inom den gemensamma jordbrukspolitiken

I december 2021 beslutade Europaparlamentet och Europeiska rådet om de övergripande reglerna för den nya jordbrukspolitiken och de nya stöden. Utskottet kan konstatera att jordbrukspolitiken för den innevarande programperioden innebär en ökad miljö- och klimatambition jämfört med tidigare. Inom jordbrukspolitiken finns ett antal mål som alla medlemsländer i EU ska arbeta utifrån. Reformen av den gemensamma jordbrukspolitiken innebär dock ett ökat inflytande för medlemsstaterna att utforma politiken utifrån sin specifika situation, vilket utskottet ser positivt på. Varje land arbetar fram sin egen nationella plan, vilket innebär att åtgärder och insatser kan riktas till områden där de kan göra störst skillnad eller ge bäst effekt. EU:s nya jordbrukspolitik ska ge medlemsländerna bättre möjlighet att hantera de utmaningar som livsmedelssektorn och landsbygderna står inför, som klimatförändringar och hotad biologisk mångfald samt företagens lönsamhet och konkurrenskraft. Samtidigt ska länderna kunna fortsätta att stödja lantbrukare på ett sätt som bidrar till ett hållbart och konkurrenskraftigt jordbruk. Utskottet utgår från att regeringen vid framtida förhandlingar inom

EU om reglering som berör jordbruket arbetar för att konsekvenserna av förslagen är väl belysta.

När det gäller frågan om mål för ekologisk produktion och konsumtion i EU har, som framgår ovan, kommissionen antagit ett meddelande om en handlingsplan för utvecklingen av den ekologiska produktionen i EU. I det sammanhanget framhöll utskottet att vägledande principer i handlingsplanen bör vara marknadsorientering, stärkt konkurrenskraft och lika konkurrensvillkor, stärkta miljö- och klimatambitioner, mer fokus på resultat samt förenkling. I de rådsslutsatser med anledning av meddelandet som antogs vid jordbruks- och fiskerådet den 19 juli 2021 betonades bl.a. att särdrag och olika situationer i medlemsländerna måste beaktas när mål och insatser fastställs.

Mot denna bakgrund anser utskottet att det för närvarande inte finns skäl att vidta någon åtgärd med anledning av motionerna 2023/24:378 (SD) yrkande 23 och 2023/24:403 (SD) yrkande 7. Motionsyrkandena avstyrks.

Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027

Utskottet välkomnar att ett av målen inom den gemensamma jordbrukspolitiken är att medlemsländerna ska främja en smart, konkurrenskraftig, motståndskraftig och diversifierad jordbrukssektor som garanterar livsmedelsförsörjningen. Utskottet konstaterar att frågan om att säkra en god försörjning av livsmedel har blivit allt mer angelägen.

Den svenska strategiska planen för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027 omfattar en rad olika stödformer. Utskottet noterar att den strategiska planen ska bidra till att den nationella livsmedelsstrategins mål kan nås. En ökad livsmedelsproduktion i linje med strategin kommer att kunna leda till fler gröna jobb i livsmedelskedjan, bidra till hållbar utveckling i hela landet och bidra till en ökad försörjningsförmåga. Utskottet välkomnar att den strategiska planen innehåller ett förenklat stödssystem och höjda ambitioner inom miljö- och klimatområdet. Utskottet ser vidare positivt på att det är ett större fokus på hållbarhet under denna programperiod. Det är också positivt med satsningarna på kunskap och innovation.

Några av de ersättningar som omfattas av Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken riktar in sig på frågorna om klimat och biologisk mångfald, vilket utskottet ser positivt på. I planen finns bl.a. ettåriga och fleråriga miljö- och klimatersättningar, t.ex. ersättning för ekologisk produktion där syftet är att öka den ekologiska produktionen samt att främja odlingslandskapets ekosystemtjänster genom att uppmuntra varierande brukningsmetoder. Det finns även ersättning för att sköta betesmarker, slåtterängar, skogsbete, mosaikbetesmarker och gräsfattiga marker. Syftet är att öka arealen betesmarker och slåtterängar och utveckla odlingslandskapets natur- och kulturmiljöer. Ersättning kan även sökas för att restaurera betesmarker och slåtterängar. Syftet med detta stöd är att bevara och förstärka hävdgynnad biologisk mångfald och synliggöra kulturmiljöer och därmed öka

variationen i odlingslandskapet. Från och med 2023 ansvarar Naturvårdsverket för restaurering av betesmarker och slåtterängar som ett nationellt stöd. Vidare kan stöd sökas för att sköta fåbodar med fåbodbete för att bl.a. bevara ett levande fåbodbruk som bevarar och förstärker landskapets karaktär och biologiska mångfald. Det finns även ersättningar för att sköta anlagda eller restaurerade våtmarker och dammar som hör till odlingslandskapet så att de behåller sin funktion och inte växer igen. Våtmarker gynnar bl.a. den biologiska mångfalden. I den strategiska planen finns även olika investeringsstöd, bl.a. för investeringar inom lantbruk, trädgård, rennäring och skogsbruk. Utskottet noterar att miljöersättningen för vallodling som fanns i landsbygdsprogrammet för perioden 2014–2020 inte har någon motsvarighet i den strategiska planen.

Inom ramen för den strategiska planen avsätts, som regeringen anför i klimathandlingsplanen, betydande resurser till att stödja investeringar, innovationer, metodutveckling och kompetensutveckling som bidrar till att öka produktiviteten, resurseffektiviteten och minska växthusgasutsläppen från jordbruket. Stöd för klimatåtgärder finns även inom Klimatklivet. Utskottet välkomnar detta.

När det gäller frågan om åkermark delar utskottet regeringens uppfattning i budgetpropositionen för 2024 att jordbruksmark är en begränsad naturresurs som är vital för ett konkurrenskraftigt jordbruk i dag och i framtiden. För att behålla markens avkastningsförmåga är det viktigt att ha god kunskap om marken som ekosystem och leverantör av ekosystemtjänster. Satsningen i budgetpropositionen som syftar till att förbättra övervakning av jordbruksmark, inklusive biologisk mångfald i åkermark, är därför positiv. Utskottet konstaterar vidare att kommunerna som genom sin fysiska planering i stor utsträckning avgör hur mycket jordbruksmark som exploateras. Kommunerna kan arbeta för att bevara jordbruksmarken, hålla den i drift och utveckla de värden som finns i jordbrukslandskapen genom de verktyg och styrmedel som finns, t.ex. inom ramen för fysisk planering, natur- och kulturmiljövård, jordbruksverksamhet och landsbygdsutveckling.

I utredningsbetänkandet Livsmedelsberedskap för en ny tid (SOU 2024:8) anförts att jordbruksmark bör skyddas bättre. I utredningen görs bedömningen att tillgången till jordbruksmark är avgörande för att upprätthålla inhemsk produktion och därmed för livsmedelsberedskapen. Utredaren föreslår därför att regeringen ger Jordbruksverket i uppdrag att ur ett livsmedelsberedskapsperspektiv analysera förslag om införande av nationella territoriella anspråk och riksintressen. Utredningsbetänkandet bereds inom Regeringskansliet.

Med hänvisning till vad som nu anförts och till det arbete som pågår ser utskottet inga skäl att vidta några åtgärder med anledning av motionerna 2023/24:1519 (MP) yrkandena 58 och 59, 2023/24:2457 (C) yrkande 42, 2023/24:2479 (C) yrkande 2 och 2023/24:2628 (S) yrkande 5. Motionerna avstyrks därmed.

Ett konkurrenskraftigt och hållbart jordbruk

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om ett konkurrenskraftigt jordbruk och generationsskiften inom lantbruket.

Jämför reservation 5 (S) och 6 (SD).

Motionerna

Ett konkurrenskraftigt lantbruk

I kommittémotion 2023/24:2628 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 3 anförs att Sverige ska ha levande och livskraftiga landsbygder med ett konkurrenskraftigt och miljömässigt hållbart jordbruk. Motionärerna understryker att det svenska jordbruket spelar en central roll, inte bara för att producera kvalitativ och näringsrik mat, utan även för att upprätthålla arbetsmöjligheter och skapa öppna landskap.

Generationsskiften

Enligt kommittémotion 2023/24:403 av Staffan Eklöf m.fl. (SD) yrkande 46 bör en bred utredning tillsättas om hur generationsskiften inom lantbruket i högre grad kan underlättas. Enligt motionärerna kommer generationsskiften och företagsöverlåtelser inom lantbruksföretag att innebära allt större kapitalinsatser.

Även enligt motion 2023/24:252 av Kristoffer Lindberg (S) bör regeringen överväga att utreda hur staten ytterligare kan underlätta generationsskiften av lantbruk. Motion 2023/24:1972 av Ida Karkiainen (S) tar också upp frågan om att underlätta generationsväxling inom jordbrukssektorn.

Kompletterande uppgifter

Ett konkurrenskraftigt lantbruk

EU:s gemensamma jordbrukspolitik för perioden 2021–2027 innebär ett steg mot att förenkla jordbrukspolitiken, bl.a. genom att det blir färre stöd och stöd villkor för jordbrukarna att tillämpa. Överlappningar mellan olika stödssystem med snarlika syften har åtgärdats. Förenklingar för jordbrukarna är t.ex. att stödrätter och femåriga miljöåtaganden har avskaffats och att gemensamma stödnivåer i hela landet har införts. Utformning av stöd och ersättningar i den svenska strategiska planen har ett tydligt fokus på ett hållbart och konkurrenskraftigt svenskt jordbruk och en hållbar matproduktion i hela landet.

Den 25 januari 2021 gav regeringen Tillväxtverket i uppdrag att ta fram tjänster för att effektivisera och förenkla för företag och andra verksamhetsutövare inom livsmedelskedjan att anmäla eller ansöka om tillstånd för

miljöfarlig verksamhet enligt miljöbalken och på det sättet ge förutsättningar för en effektiv och snabb ärendehandläggning. Tillväxtverket genomför uppdraget i samråd med Jordbruksverket, Naturvårdsverket och länsstyrelserna. En redovisning av uppdragets genomförande ska lämnas till regeringen senast den 28 februari varje år fr.o.m. 2022. En slutredovisning av uppdraget ska lämnas till regeringen senast den 28 februari 2026.

Regeringen gav den 19 januari 2023 Jordbruksverket i uppdrag att betala ut medel till Research Institutes of Sweden AB (Rise) för inrättandet av ett kunskapsnav för kunskapsutveckling och kunskapsspridning. Syftet är att stärka konkurrenskraften inom svensk animalieproduktion för livsmedel och bidra till att sårbarheten i svensk livsmedelsproduktion minskar. Regeringen har avsatt 100 miljoner kronor för detta under perioden 2023–2027. Regeringen anför att konkurrenskraften för svenska djurbönder och animalieproducenter behöver stärkas och den svenska produktionskapaciteten öka. Satsningen är en del av livsmedelsstrategins målsättning om en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja. Jordbruksverket ska senast den 28 februari årligen med början 2024 lämna en skriftlig delredovisning till Regeringskansliet för föregående kalenderår.

Det övergripande målet för Sveriges livsmedelsstrategi är en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås, i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till hållbar utveckling i hela landet (prop. 2016/17:104, bet. 2016/17:MJU23, rskr. 2016/17:338). Regeringen har ett pågående arbete med att uppdatera livsmedelsstrategin. Ambitionen är att skapa förutsättningar för aktörer i kedjan att stärka sin konkurrenskraft, bidra till ökad hållbarhet, främja svenskproducerade varor, öka den totala livsmedelsproduktionen och även minska Sveriges sårbarhet vid eventuella kriser. Regeringen anför i budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 23) att den i arbetet med uppdateringen av livsmedelsstrategin har höga ambitioner för hela livsmedelskedjan inom samtliga hållbarhetsperspektiv: ekonomiskt, socialt och miljömässigt. Svensk livsmedelsproduktion är på många sätt ett föredöme eftersom produktionen är av hög kvalitet, med låg miljöpåverkan och tar stor hänsyn till djurens välbefinnande. Regeringen anser att de svenska mervärdena måste tydliggöras. Regeringen anger vidare att landsbygdernas utveckling är avgörande för hela Sveriges framgång. Här har regeringen ett samlat fokus: Hela Sverige ska fungera. Villkoren för att bo, leva och verka i landsbygderna ska stärkas.

Regeringen har anfört att den vidtagit flera åtgärder som syftar till att stärka konkurrenskraften i livsmedelskedjan, t.ex. förstärkt EU:s krisstöd genom maximal nationell medfinansiering, förstärkt återbetalning av skatten för jordbruksdiesel, slopat indexeringen av drivmedelsskatter, infört fasta slakteriavgifter och sänkt reduktionsplikten.

I december 2023 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att se över hur offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet i livsmedelskedjan organiseras och finansieras inom områdena livsmedel, foder och animaliska

biprodukter. Utredaren ska också se över den djurskyddskontroll som utförs i nära anslutning till, eller i samband med, kontrollerna inom dessa områden. Syftet med utredningen är att stärka konkurrenskraften i livsmedelskedjan och skapa en mer effektiv kontrollstruktur som säkerställer likvärdiga konkurrensvillkor och förenklar för de företag som är verksamma inom områdena livsmedel, foder och animaliska biprodukter (dir. 2023:170). Uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2025.

Regeringen har även gett en särskild utredare i uppdrag att analysera hur de svenska djurskyddsbestämmelserna påverkar svenska livsmedelsproducenters konkurrenskraft i förhållande till livsmedelsproducenter i andra medlemsstater inom EU (dir. 2023:19). Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2024.

Generationsskiften

EU:s nya jordbrukspolitik ska ge medlemsländerna bättre möjlighet att hantera de utmaningar som livsmedelssektorn och landsbygderna står inför, som klimatförändringar och hotad biologisk mångfald samt företagens lönsamhet och konkurrenskraft. Samtidigt ska länderna kunna fortsätta att stödja lantbrukare på ett sätt som bidrar till ett hållbart och konkurrenskraftigt jordbruk. Som framgår av avsnittet om den gemensamma jordbrukspolitiken ovan finns tre övergripande mål som alla medlemsländer i EU ska arbeta utifrån. De tre övergripande målen är sedan nedbrutna i tio särskilda mål, varav ett är att stödja generationsskiften. Jordbruksverket anger att följande stöd och ersättningar i den strategiska planen kan användas för att nå målet:

- stöd till unga jordbrukare
- startstöd
- stöd för samarbete
- stöd för kompetensutveckling.

När det gäller generationsskiften anförde landsbygdsminister Peter Kullgren (KD) den 10 oktober 2023 bl.a. följande som svar på en skriftlig fråga om säkrad återväxt inom lantbruket för ökad självförsörjning (fr. 2023/24:62):

En förnygring av den alltmer åldrande lantbruksskåren är av största vikt för regeringen och för fortlevnaden av ett svenskt och livskraftigt jordbruk.

För att göra branschen mer lönsam och därmed mer attraktiv har regeringen vidtagit en rad åtgärder för att förenkla för företagen och stärka konkurrenskraften för svenska företag och lantbruket. Bland annat ska en särskild utredare se över och lämna förslag på hur tillståndsprövningen enligt miljöbalken kan förenklas och förkortas. Vidare har Tillväxtverket, Statens jordbruksverk och Naturvårdsverket fått i uppdrag att ta fram bättre vägledningar för att söka miljötillstånd för jordbrukare. Inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitiken och Sveriges strategiska plan har även insatserna för unga lantbrukare ökat jämfört med föregående programperiod, bland annat för att främja ägar- och generationsskiften. Inkomststödet till unga, innebär cirka 1 000 kr extra per hektar, ges upp till 200 hektar och i upp till fem år. Detta inkomststöd kan bidra till att säkerställa inkomster under en etableringsfas, möjliggöra nödvändiga investeringar och underlätta att etablera sig som lantbrukare och erhålla

finansiering. Stöd till unga kan på så sätt, tillsammans med andra åtgärder som förbättrar exempelvis arbetsmiljö och lönsamhet, främja ägarskiften inom sektorn.

Att skapa en framtidstro inom svenskt lantbruk är en av de delar jag ser är viktig i det arbete som vi gör för att uppdatera livsmedelsstrategin. På så sätt kan vi förverkliga livsmedelsstrategins övergripande mål om en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till hållbar utveckling i hela landet.

Regeringen tillsatte den 16 november 2023 en särskild utredare som ska se över jordförvärvslagen (1979:230) och ta ställning till behovet av ändringar i lagen för att underlätta för företagsutveckling, kapitalförsörjning för investeringar och ägarskiften inom jordbruket. Syftet med översynen är att förbättra förutsättningarna för aktivt brukande av jordbruksmarken och därigenom främja sysselsättning och bosättning på landsbygden samt underlätta för ägarskiften i jordbruksföretag (dir. 2023:157). Uppdraget ska redovisas senast den 30 april 2025.

Utskottets ställningstagande

Ett konkurrenskraftigt lantbruk

Utskottet vill poängtera vikten av att det finns goda företagsvillkor för hela livsmedelskedjan. Utskottet anser att nationella, mer långtgående regler alltid ska vara väl motiverade och prövas noga. Flera myndigheter arbetar med att stärka konkurrenskraften i livsmedelssektorn. Även de insatser som görs för att underlätta för småskaligt livsmedelsföretagande och småskalig livsmedelsproduktion är av stor vikt i detta sammanhang. Utskottet vill även lyfta fram att regeringen arbetar med en uppdatering av livsmedelsstrategin, bl.a. för att stärka konkurrenskraften för aktörer i livsmedelskedjan. Regeringen har därutöver tillsatt en utredning om hur offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet i livsmedelskedjan organiseras och finansieras inom områdena livsmedel, foder och animaliska biprodukter och en annan utredning om hur de svenska djurskyddsbestämmelserna påverkar svenska livsmedelsproducenters konkurrenskraft i förhållande till livsmedelsproducenter i andra medlemsstater inom EU. Utskottet noterar vidare att det sedan tidigare pågår ett arbete med regelförenkling och ser även positivt på ambitionerna vad gäller regelförenkling för den nuvarande programperioden inom den gemensamma jordbrukspolitik.

Med hänsyn till det omfattande arbete som pågår när det gäller frågor om konkurrenskraft och regelförenkling finner utskottet inte skäl att vidta någon åtgärd med anledning av motion 2023/24:2628 (S) yrkande 3. Motionsyrkandet avstyrks.

Generationsskiften

Utskottet anser att det är en mycket angelägen fråga att underlätta generationsskiften inom jordbruket. Sverige har en relativt hög medelålder bland företagarna i jordbrukssektorn. Generationsskiften och förnyring inom svenskt jordbruk är därför avgörande för en långsiktigt hållbar livsmedelsproduktion. Utskottet ser därför mycket positivt på de åtgärder som regeringen vidtagit och som landsbygdsministern nämner i sitt frågesvar. Vidare är stöden i den strategiska planen viktiga för att underlätta bl.a. för unga jordbrukare. Den utredning som regeringen tillsatte 2023 om en översyn av jordförvärvslagen för att ta ställning till behovet av ändringar i lagen för att underlätta för företagsutveckling, kapitalförsörjning för investeringar och ägarskiften inom jordbruket är också värdefull i sammanhanget. Mot bakgrund av det som nu anförts och i avvaktan på det arbete som pågår avstyrks motionerna 2023/24:252 (S), 2023/24:403 (SD) yrkande 46 och 2023/24:1972 (S).

Främjande av en växtbaserad jordbrukssektor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om växtbaserat jordbruk och stöd till förädlingen av växtprotein.
Jämför reservation 7 (MP).

Motionerna

Enligt motion 2023/24:962 av Emma Berginger och Emma Nohrén (båda MP) yrkande 1 bör regeringen ta fram stimulanspaket för ökad odling av proteingrödor. Motionärerna menar att det finns en stor potential för ökad odling av proteingrödor i Sverige.

Enligt motion 2023/24:1745 av Anne-Li Sjölund m.fl. (C) bör en handlingsplan för växtbaserade livsmedel upprättas. En handlingsplan behövs för att minska sårbarheten i livsmedelsförsörjningen samtidigt som folkhälsan och klimatet främjas.

Även i motion 2023/24:1950 av Magnus Manhammar (S) efterfrågas en handlingsplan för växtbaserad mat. Handlingsplanen kan inkludera åtgärder för att stimulera den privata och offentliga marknaden, öka kunskapen hos konsumenter om svenska mervärden och vikten av att välja växtbaserat, alger och svampprotein från Sveriges bönder.

Enligt motion 2023/24:1953 av Magnus Manhammar (S) yrkande 1 bör omställningen till ett mer växtbaserat jordbruk främjas som en del i att motverka klimatförändringarna, nå klimatmålen och skapa fler gröna jobb. Det offentliga och livsmedelssektorn bör hjälpa till i denna omställning genom att både dela den ekonomiska risken och verka för en ökad efterfrågan på de nya

produkterna, menar motionären. I yrkande 2 anför motionären att Jordbruksverket bör ges i uppdrag att utreda hur en mer växtbaserad jordbrukssektor kan bistå med att uppfylla den svenska livsmedelsstrategins mål om ökad självförsörjningsgrad och ökad exportkapacitet och samtidigt sänka klimatpåverkan. Enligt yrkande 3 bör Jordbruksverket, Tillväxtverket och Vinnova ges i uppdrag att utreda hur jordbrukare och livsmedelsföretag som vill satsa på mer växtbaserade och klimatsmarta livsmedel kan få stöd av staten för detta. I yrkande 4 anføres att man bör överväga att ge mer stöd åt den växande svenska food tech-sektorn och se den som en stor möjlighet att skapa fler gröna jobb och hållbar tillväxt. Sverige har en livskraftig och internationellt konkurrenskraftig livsmedelssektor med en av de mest högteknologiska jordbrukssektorerna i världen. I omställningen mot en mer växtbaserad livsmedelssektor kommer dessa företag att ha en avgörande roll, menar motionären. I yrkande 5 anføres att regeringen bör överväga att verka för att ett nytt mål om att mer svenskproducerad och växtbaserad mat ska skrivas in i livsmedelsstrategin. Forskningen visar tydligt att växtbaserad mat har avsevärt mycket lägre klimatavtryck än produktion av animalier, anför motionären.

Enligt motion 2023/24:962 av Emma Berginger och Emma Nohrén (båda MP) yrkande 2 bör regeringen stödja utvecklingen av förädlingen av växtprotein. Motionärerna anför att det är ett problem att det saknas svenska förädlingsanläggningar. Så länge det inte finns förädlingsanläggningar är det svårt att få upp odlingsvolymerna, och utan att det tillhandahålls stora odlingsvolymerna är det inte lönsamt att investera i inhemska anläggningar. Yrkande 4 i motionen tar upp frågan om sammanhängande satsningar på forskning, innovation och marknadsutveckling när det gäller förädling av proteingrödor. Det är också viktigt att kunskapen som utvecklas inom akademien når livsmedelsföretagen, menar motionärerna.

Kompletterande uppgifter

I livsmedelsstrategin anför regeringen att den positiva utvecklingen för den svenska vegetabilieproduktionen bör fortsätta och att det ligger i linje med en ökad hållbar livsmedelskonsumtion (prop. 2016/17:104, bet. 2016/17:MJU23, rskr. 2016/17:338). Regeringen bedömer att Sverige kan ha högre ambitioner för den redan framgångsrika produktionen av vegetabilier, t.ex. spannmål och raps, och att det finns potential att öka produktionen ytterligare. Vidare bedömer regeringen att en långsiktigt hållbar och konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsproduktion i hela Sverige förutsätter tillgång till lämpliga växtsorter i hela landet. Nya tekniska metoder och innovationer bör utnyttjas för att säkerställa tillgång till lokala och regionala sorter samt för att bidra till största möjliga utnyttjande av produktionsresurser och till jordbrukets anpassning till ett förändrat klimat. Det är enligt strategin viktigt att tillräckliga växtförädlingsinsatser kommer till stånd för att öka tillväxten.

Under 2023 inledde regeringen arbetet med en uppdatering av livsmedelsstrategin. Som ett första steg i arbetet har dialoger med livsmedelskedjans företrädare hållits för att fånga upp hur livsmedelsstrategin på bästa sätt kan utvecklas och genomföras för att stärka svensk konkurrenskraft. Landsbygds- och infrastrukturdepartementet har dessutom haft separata dialogmöten med företag som arbetar med teknik kopplat till livsmedel och livsmedelsproduktion (food tech och ag tech), företag och organisationer inom export och företag inom de blå näringarna och sjömat. Regeringen anger att den har höga ambitioner när det gäller samtliga hållbarhetsperspektiv – ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet krävs för att nå en konkurrenskraftig livsmedelskedja. Regeringen vill också se en tydlig produktionsökning som skapar jobb i hela landet och som stärker svensk försörjningstrygghet. De fyra områden där regeringen arbetar vidare inom ramen för livsmedelsstrategin för att säkerställa den svenska konkurrenskraften är ökad livsmedelsexport, ökad innovationskraft, stärkt kompetensutveckling samt ökad regelförenkling och minskade administrativa kostnader.

Inom ramen för den svenska strategiska planen för Sveriges jordbrukspolitik 2023–2027 kan lantbrukare som har certifierad ekologisk växtodling få ersättning för ekologisk produktion. Det finns även ett stöd för att ställa om till ekologisk produktion. Inom ramen för handlingsplanen finns också ett stöd för kompetensutveckling. Syftet är att öka kompetensen hos verksamma på landsbygden. Stödet ska bidra till en hållbar ekonomisk, miljömässig och social utveckling. Stödet fokuserar på tre temaområden, bl.a. området miljö och klimat.

SLU Grogrund är ett kompetenscentrum vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) vars huvuduppgift är att vara ett kunskapsnav för svensk växtförädling. Inom SLU Grogrund ska kunskap och nya metoder utvecklas som bidrar till en kraftsamling inom förädling av livsmedelsgrödor för ökad innovationspotential, livsmedelsförsörjning och konkurrenskraft i enlighet med målen i regeringens livsmedelsstrategi.

Den pågående klimatförändringen tillsammans med Sveriges unika förhållande med avseende på exempelvis temperatur och dagslängd under odlingssäsongen ställer krav på växtförädling för nya växtsorter för det svenska jordbruket. En satsning på ökad långsiktig finansiering, som inkluderar utveckling av nya tekniker av SLU Grogrund, gjordes därför i budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg. omr. 23).

SLU Grogrund har bl.a. genomfört ett växtförädlingsprojekt för åkerböna. Verket för innovationssystem (Vinnova) gav 2020 Sweden Food Arena 2,6 miljoner kronor för ett projekt för proteingrödor och 10 miljoner kronor i stöd till en växtproteinfabrik på SLU i Alnarp. Projektet i Alnarp syftar till att bygga, utveckla och sätta på plats en pilotanläggning för att extrahera och ta till vara olika proteiner och proteinfraktioner från växter. Proteinerna kommer att användas i olika produkter, bl.a. inom livsmedelsindustrin. I den forsknings- och innovationspolitiska propositionen har medel skjutits till och

finansieringen har säkrats till det nationella forskningsprogrammet för livsmedel.

När det gäller utveckling av vegetariska och veganska livsmedel kan vidare noteras att flera projekt har genomförts inom Rise. Rise är ett oberoende statligt forskningsinstitut som erbjuder expertis och test- och demonstrationsmiljöer för framtidssäkra teknologier, produkter och tjänster. Rise har bl.a. genomfört projektet Megalegumes – Svenska proteingrödor som industri-råvara, med målet att möjliggöra för svenskt jordbruk att långsiktigt och storskaligt producera växtbaserad proteinråvara baserad på fababöna och sötlupin till i första hand svensk och i andra hand internationell livsmedelsindustri. Projektet Give peas a chance – nya produkter och marknader för den svenska ärtan syftade till att ta fram en helt ny produktkategori av vegetariska livsmedel från svenska ärtor och samtidigt utveckla svensk ärtodling till att producera en råvara med optimala egenskaper för detta ändamål. Slutligen kan noteras att det vid Rise 2019 inleddes ett projekt med målet att utveckla nya funktionella livsmedelsingredienser och produkter från svenska rotfrukter som är klimatsmarta och underutnyttjade.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill framhålla att det i livsmedelsstrategin understryks att den positiva utvecklingen för den svenska vegetabilieproduktionen bör fortsätta. Utskottet ser positivt på regeringens arbete med en uppdatering av livsmedelsstrategin och de dialoger med livsmedelskedjans företrädare som hålls för att fånga upp hur livsmedelsstrategin på bästa sätt kan utvecklas och genomföras för att stärka svensk konkurrenskraft. I det sammanhanget noterar utskottet att Landsbygds- och infrastrukturdepartementet har haft separata dialogmöten med företag som arbetar med teknik kopplat till livsmedel och livsmedelsproduktion (food tech och ag tech), en sektor som lyfts fram i en av de aktuella motionerna.

En annan fråga som uppmärksammas i en av motionerna är växtförädling. Utskottet vill därför framhålla den satsning på en ökad långsiktig finansiering av SLU Grogrund som gjordes i budgetpropositionen för 2024. Bakgrunden till satsningen är bl.a. behovet av växtförädling för nya växtsorter för svenskt jordbruk. Utskottet vill i detta sammanhang även framhålla att flera projekt om utveckling av vegetariska och veganska livsmedel har genomförts inom Rise.

Mot bakgrund av det anförda avstyrker utskottet motionerna 2023/24:962 (MP) yrkandena 1, 2 och 4, 2023/24:1745 (C), 2023/24:1950 (S) och 2023/24:1953 (S) yrkandena 1–5.

Jordbruk i ett förändrat klimat

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om klimatanpassning och miljö- och klimatnyttan i jordbruket samt om torka, vattenförsörjning och andra effekter av ett förändrat klimat.

Jämför reservation 8 (V, MP), 9 (MP), 10 (SD) och 11 (C).

Motionerna

Klimatanpassning, ökad ekologisk hållbarhet och stärkt motståndskraft

I kommittémotion 2023/24:903 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 28 framhålls behovet av att stödja klimatanpassning, ökad ekologisk hållbarhet och stärkt motståndskraft inom svenskt jordbruk. Enligt yrkande 29 bör klimatanpassning, ökad ekologisk hållbarhet och stärkt motståndskraft utgöra utgångspunkter i arbetet med Sveriges nya livsmedelsstrategi.

Jordbruksproduktion i ett förändrat klimat

Enligt partimotion 2023/24:996 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkande 95 bör Sveriges och EU:s jordbrukspolitik inriktas på att öka miljö- och klimatnyttan samt säkra livsmedelsproduktionen i ett förändrat klimat. För att kunna ha ett levande lantbruk i hela landet som bidrar till landsbygdsutveckling ur ett bredare perspektiv samt ett mer regenerativt jordbruk, ökad självförsörjningsgrad och mindre sårbarhet måste jordbrukspolitiken också främja små och mellanstora jordbruk.

I kommittémotion 2023/24:1519 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 65 anförs att användningen av biomassa från jordbruket bör utvecklas för bioenergiproduktion. Detta kan t.ex. ske genom att man odlar mer hållbara energigrödor och använder skörderester eller gödsel för biogasproduktion, enligt motionärerna.

Effekterna av ett förändrat klimat

Enligt kommittémotion 2023/24:2479 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkande 3 bör jordbrukets klimatanpassning påskyndas. Med ökat extremväder följer ökade risker med torka och foderbrist, översvämningar som förstör grödor och bete, stora bränder och nya djursjukdomar. Det är mindre kostsamt för samhället och lantbruksföretagen att hantera dessa kostnader nu än i framtiden.

I kommittémotion 2023/24:375 av Beatrice Timgren m.fl. (SD) yrkande 6 anförs motionärerna att regeringen bör verka för att främja riskhantering och utbildning för djurägare så att de kan förbereda sig inför kriser och agera på ett ansvarsfullt sätt.

Enligt motion 2023/24:1234 av Christofer Bergenblock (C) bör lämpliga myndigheter ges i uppdrag att ta fram en nationell strategi i syfte att identifiera behov och föreslå klimatanpassningar för att hantera vatten i jordbrukslandskapet i samband med såväl torka som skyfall.

Kompletterande uppgifter

Klimatanpassning, ökad ekologisk hållbarhet och stärkt motståndskraft samt jordbruksproduktion i ett förändrat klimat

Jordbruksverket, Livsmedelsverket och Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) arbetar med målsättningen att Sveriges befolkning ska ha tillgång till den mängd säkra livsmedel, inklusive dricksvatten, som behövs under minst tre månader vid höjd beredskap och samhällsstörningar. Jordbruksverket uppger att en viktig del i att förbättra Sveriges försörjningsförmåga är att skapa förutsättningar för lönsamma och hållbara företag i goda tider. Om vi har en väl fungerande situation i vardagen ökar möjligheten att det ska fungera även i en kris.

I juni 2017 antog riksdagen livsmedelsstrategin, en långsiktig tillväxtstrategi för hela livsmedelskedjan, som sträcker sig fram till 2030. Målet med livsmedelsstrategin är en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås och det skapas en hållbar tillväxt och sysselsättning i hela landet. Under 2023 inledde regeringen ett arbete med att uppdatera livsmedelsstrategin. Som ett första steg i arbetet har möten med livsmedelskedjans företrädare hållits för att fånga upp hur livsmedelsstrategin på bästa sätt kan utvecklas och genomföras för att stärka svensk konkurrenskraft. Regeringen anger att den har höga ambitioner när det gäller samtliga hållbarhetsperspektiv – ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet krävs för att nå en konkurrenskraftig livsmedelskedja. Regeringen vill också se en tydlig produktionsökning som skapar jobb i hela landet och som stärker svensk försörjningstrygghet.

Jordbruksverket och Livsmedelsverket tog våren 2021 fram rapporten En robust livsmedelsförsörjning vid kriser och höjd beredskap (rapport 2021:5). Rapporten analyserar coronapandemins påverkan på livsmedelsförsörjningen och bekräftar mycket av det som lyftes fram i rapporten Livskraft – mätt och frisk. Livskraftrapporten togs fram våren 2020 av Jordbruksverket, Livsmedelsverket och SVA och redogör för vad som krävs för att försörja hela Sveriges befolkning med säker mat och dricksvatten i minst tre månader (Livsmedelsverket 2019/02459, Jordbruksverket 6.9.17-11624, SVA 2019/748:5). I rapporterna föreslås bl.a. en utredning om behovet av att göra de råvaror och insatsvaror som behövs i livsmedelsproduktion tillgängliga. Jordbruksverket anför att det fortsatta arbetet görs tillsammans med många aktörer i livsmedelskedjan, både offentliga och privata. Bland annat kartlägger myndigheterna vilka varor som är kritiska och hur man kan minska risken att få brist på dessa vid en kris. Det internationella samarbetet är också viktigt för att utveckla livsmedelsberedskapen och samarbeten med Finland och Norge

har startat. För att tidigt upptäcka störningar och hot mot produktion av säkra livsmedel stärker myndigheterna också upp omvärldsbevakningen och skapar nya kontaktytor mellan aktörerna.

I sitt regleringsbrev för 2024 fick Jordbruksverket i uppdrag att utveckla metoder för att kartlägga klimatpåverkan i jordbruk av åtgärder och försök som genomförs eller kan genomföras av jordbrukare, i syfte att öka jordbrukets klimateffektivitet. Metoderna ska även inkludera hur klimateffekten av åtgärderna kan bedömas. I detta utvecklingsarbete ingår att genomföra en internationell utblick och kunskapsutbyte med relevanta länder samt att undersöka möjligheterna till att använda kunskap och data från åtgärder och försök som görs i praktiskt jordbruk inom ramen för andra initiativ. När det gäller metodutveckling ska Jordbruksverket samverka med Vinnova. Jordbruksverket ska senast den 6 september 2024 lämna en delredovisning av uppdraget till Regeringskansliet. I delredovisningen ska myndigheten redovisa resultaten av arbetet med metodutveckling samt redovisa en plan för hur metoderna kan användas för att utveckla och testa åtgärder på gårdsnivå. Åtgärderna ska inte leda till minskad konkurrenskraft för svenskt jordbruk. Efter delredovisningen ska Jordbruksverket påbörja genomförandet av planen. Jordbruksverket ska löpande rapportera hur arbetet fortskrider. Jordbruksverket ska redovisa uppdraget senast den 28 februari 2027 till Regeringskansliet.

I början av december 2023 redovisade Jordbruksverket ett uppdrag att lämna förslag på åtgärder för att stärka beredskapen inom primärproduktionen av livsmedel i Sverige (LI2023/02680). Jordbruksverket har i regleringsbrevet för 2024 fått i uppdrag att utveckla förslagen som bl.a. handlar om ändamålsenlig rådgivning och en finansieringsmodell för investeringsstöd samt ett kompetensutvecklingspaket där aktiviteter kombineras för att stärka primärproduktionens förmåga i det civila försvaret. För uppdraget är 20 miljoner kronor avsatta under 2024. Målgruppen är jordbruksföretag som vill satsa på robusthöjande åtgärder. Med hjälp av företagsnära rådgivning ska det bli tydligt vilka insatser som behövs i det specifika företaget. Uppdraget ska redovisas senast den 1 augusti 2024 till Regeringskansliet.

I skrivelsen Regeringens klimathandlingsplan – hela vägen till nettonoll (skr. 2023/24:59) anför regeringen att den arbetar brett med åtgärder som stärker jordbrukets produktivitet och klimateffektivitet. Det finns flera investeringsåtgärder som är effektiva för att minska utsläppen som i dag kan få stöd via Klimatklivet och EU:s gemensamma jordbrukspolitik. Inom ramen för den strategiska planen avsätts betydande resurser till att stödja investeringar, innovationer, metodutveckling och kompetensutveckling som bidrar till att öka produktiviteten, resurseffektiviteten och minska växthusgasutsläppen från jordbruket. Insatserna består av en rad olika åtgärder.

Regeringen tillsatte våren 2022 utredningen En ny livsmedelsberedskap (dir. 2011:33). Den särskilda utredaren har haft i uppdrag att föreslå en utvecklad inriktning för livsmedelsberedskapen inklusive styrmedel för näringslivets medverkan. I uppdraget ingick också att lämna förslag på

åtgärder och titta på hur den pågående utvecklingen inom andra relevanta områden kan bidra till att stärka livsmedelsberedskapen. Utredaren har nu redovisat uppdraget och föreslår flera förslag för att stärka livsmedelsberedskapen i betänkandet Livsmedelsberedskap för en ny tid (SOU 2024:8). Förslagen handlar bl.a. om den enskildes ansvar, kommuners ansvar, beredskapslagring och skydd av jordbruksmark. Utredningen bereds inom Regeringskansliet.

I regeringens skrivelse Nationell strategi och regeringens handlingsplan för klimatanpassning (skr. 2023/24:97) anför regeringen bl.a. att en viktig utgångspunkt i regeringens arbete med att se över livsmedelsstrategin är att stärka företagens lönsamhet och förmåga att hantera kriser. Regeringen avser att under 2024 presentera en uppdatering av livsmedelsstrategin för att vässa arbetet med att nå målet om en ökad livsmedelsproduktion till 2030, samtidigt som relevanta miljömål nås. Regeringen anför vidare att den ska verka för stärkt konkurrenskraft inom livsmedelskedjan och en motståndskraftig djurhållning för att därigenom öka möjligheten för företag att fortsätta sin produktion även under svåra förhållanden till följd av klimatförändringar. Regeringen avser även att verka för ökad tillgång till lämpliga växtsorter och att det svenska växtskyddet stärks för att kunna möta det ökade hotet av växtskadegörare som klimatförändringarna innebär. Regeringen kommer också att verka för att en bedömning av klimatrisker även i fortsättningen integreras i arbetet med en stärkt livsmedelsberedskap och tryggad dricksvattenförsörjning. Utskottet kommer att behandla skrivelsen senare under våren.

Regeringen beslutade den 17 juni 2022 att tillsätta en särskild utredare för att ta fram förslag till en nationell strategi för en hållbar, konkurrenskraftig och växande bioekonomi. Syftet är att främja hållbar tillväxt, förnyelse och sysselsättning i hela landet, bidra till miljö- och klimatnytta samt skapa en förstärkt försörjningsförmåga och minskad sårbarhet i samhället, baserat på biomassa från skogs-, jordbruks- och fiskerinäringarna samt restråvaror i livsmedelsförädlingen. Utredningsdirektivet består av två delar. Den första delen är ett uppdrag att analysera genomförbarheten i och föreslå åtgärder som främjar effektiv produktion av flytande biodrivmedel baserat på inhemska råvaror i Sverige. Den delen av uppdraget redovisades den 29 mars 2023 genom delbetänkandet Förnybart i tanken (SOU 2023:15). Den andra delen är ett uppdrag att ta fram förslag till en nationell strategi, ett eller flera uppföljningsbara mål och, vid behov, åtgärder för en hållbar, konkurrenskraftig och växande bioekonomi. Den delen av uppdraget redovisades den 1 december 2023 i slutbetänkandet En hållbar bioekonomistrategi – för ett välmående fossilfritt samhälle (SOU 2023:84). I utredningarna presenteras förslag som berör användning av biomassa från jordbruket. Utredningarna bereds inom Regeringskansliet.

I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 23) tillförde regeringen medel för att fortsätta stödja biogasproduktion från gödsel baserat på förslaget i Biogasmarknadsutredningens betänkande Mer biogas! För ett

hållbart Sverige (SOU 2019:63). Stödet syftar till att främja en ökad produktion av biogas samtidigt som metangasutsläppen minskas. Stödet ger enligt regeringen både samhälls- och företagsvinster genom produktion av förnybar energi, minskade metangasutsläpp från djurproduktionen, rötrest med lättillgänglig näring och stärkt beredskap och minskat fossilberoende i jordbruksföretagen.

Effekterna av ett förändrat klimat

Jordbruksverket uppger att det ansvarar för att förebygga, hantera och ge råd vid vissa samhällsstörningar inom områdena för lantbruk, djur och foder. När det gäller några samhällsstörningar har verket det övergripande ansvaret, och vid andra en mer rådgivande roll. När det inträffar samhällsstörningar som kan drabba lantbruket ska Jordbruksverket utfärda rekommendationer och ge råd. Det gäller t.ex. vid extremväder eller om djur måste evakueras. När det antingen är för mycket vatten eller extra torrt i skog och mark följer Jordbruksverket läget noga. Verket undersöker bl.a. hur tillgången på vatten ser ut, om det finns tillräckligt med utsäde, hur höst- och vårsådden artar sig, hur det går att skörda, om giftiga ämnen bildas när det är blött framför allt i spannmål. Jordbruksverket informerar också löpande om hur situationen ser ut och ger råd till lantbrukare som har drabbats.

Torka kan leda till brist på vatten, men det kan också bli vattenbrist av andra anledningar. Oavsett anledning ska Jordbruksverket göra det lättare för lantbrukare och andra djurägare att hantera vattenbristen. Verket analyserar konsekvenser på kort och lång sikt och informerar om läget. Det är dock enligt Jordbruksverket den enskilde lantbrukarens ansvar att vattenförsörjningen fungerar. Det finns i dag enligt lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster inte någon skyldighet för kommunen att tillgodose behovet av dricksvatten till andra än enskilda hushåll.

Jordbruksverket inrättade 2017 ett kompetenscentrum för hållbar hantering av vatten i jordbruket. Uppdraget omfattar såväl vattenhushållning som vattenförsörjning inom jordbruket. Under 2020 tog kompetenscentrum fram Jordbruksverkets strategi för hållbar hantering av vatten i jordbruket. Strategin omfattar underhåll och anpassning av diken, investeringar i täckdikning, bevattning i områden med risk för torka, ökad anläggning av våtmarker och småvatten i landskapet och hållbar vattenförsörjning för animalieproduktionen. Jordbruksverket ska även i fortsättningen genomföra och initiera kunskaps- och kompetensåtgärder, utföra omvärldsbevakning samt samverka med andra myndigheter. Uppdraget ska delredovisas den 28 februari varje år och slutredovisas den 28 februari 2026.

Vissa samhällsstörningar kan leda till att lantbrukare måste evakuera sina djur. Det gäller t.ex. vid skogsbränder och översvämningar. I sådana situationer stöttar Jordbruksverket lantbrukare och ger råd om evakueringen samt informerar också om hur läget ser ut.

Den 22 december 2023 påbörjades utbetalningen av regeringens krisstöd till Sveriges lantbrukare efter sommarens svåra torka och nederbörd.

Regeringen fastslog i den klimatpolitiska handlingsplanen (skr. 2023/24:59) att en översyn av regelverket för vattenverksamhet och mark-avvattnings behovs för att tillgodose behov inom de areella näringarna.

Som nämnts ovan anförs det i utredningsbetänkandet Livsmedelsberedskap för en ny tid (SOU 2024:8) att jordbruksmark bör skyddas bättre eftersom klimatförändringens effekter som t.ex. översvämningar, olyckor och kontaminering kan leda till obrukbar jordbruksmark. I utredningen görs bedömningen att tillgången till jordbruksmark är avgörande för att upprätthålla inhemsk produktion och därmed för livsmedelsberedskapen. I betänkandet föreslås att Jordbruksverket ska ges i uppdrag att ur ett livsmedelsberedskaps-perspektiv analysera förslag om införande av nationella territoriella anspråk och riksintresse. Utredningsbetänkandet bereds inom Regeringskansliet.

Utskottets ställningstagande

Klimatanpassning, ökad ekologisk hållbarhet och stärkt motståndskraft

Utskottet konstaterar att det för närvarande pågår ett omfattande arbete med beredskapsfrågor och klimatanpassning som bl.a. berör jordbruket. Några exempel på detta är beredningen av utredningsbetänkandet Livsmedelsberedskap för en ny tid (SOU 2024:8), Jordbruksverkets uppdrag att utveckla metoder för att kartlägga klimatpåverkan i jordbruk i syfte att öka jordbrukets klimateffektivitet och Jordbruksverkets uppdrag att ta fram förslag som bl.a. handlar om en finansieringsmodell för investeringsstöd och kompetens-utveckling för jordbruksföretag som vill satsa på robusthöjande åtgärder.

Utskottet noterar det regeringen anför om livsmedelsproduktion i sin skrivelse Nationell strategi och regeringens handlingsplan för klimatanpassning (skr. 2023/24:97). Regeringen framhåller att en viktig utgångspunkt i regeringens arbete med att se över livsmedelsstrategin är att stärka företagens lönsamhet och förmåga att hantera kriser. Regeringen anför att den avser att under 2024 presentera en uppdatering av livsmedelsstrategin för att vässa arbetet med att nå målet om en ökad livsmedelsproduktion till 2030 samtidigt som relevanta miljömål nås. Vidare anger regeringen att den ska verka för stärkt konkurrenskraft inom livsmedelskedjan och en motståndskraftig djurhållning, för att därigenom öka möjligheten för företag att fortsätta sin produktion även under svåra förhållanden till följd av klimatförändringar. Regeringen avser även att verka för ökad tillgång till lämpliga växtsorter och för att det svenska växtskyddet stärks för att kunna möta det ökade hotet av växtskadegörare som klimatförändringarna innebär. Regeringen anför att den också avser att verka för att en bedömning av klimatrisker ska integreras i arbetet med en stärkt livsmedelsberedskap och tryggad dricksvattenförsörjning. Utskottet bereder skrivelsen under våren 2024.

Med hänvisning till det arbete som pågår avstyrks motion 2023/24:903 (MP) yrkandena 28 och 29.

Jordbruksproduktion i ett förändrat klimat

Som regeringen anför i klimathandlingsplanen finns det flera investeringsåtgärder som är effektiva för att minska utsläppen som i dag kan få stöd via Klimatklivet och EU:s gemensamma jordbrukspolitik. Inom ramen för den strategiska planen avsätts betydande resurser till att stödja investeringar, innovationer, metodutveckling och kompetensutveckling som bidrar till att öka produktiviteten, resurseffektiviteten och minska växthusgasutsläppen från jordbruket. Utskottet välkomnar att regeringen arbetar brett med åtgärder som stärker jordbrukets produktivitet och klimateffektivitet. Som framgår ovan pågår ett arbete, bl.a. inom ramen för uppdateringen av livsmedelsstrategin, när det gäller jordbrukets lönsamhet, förmåga att hantera kriser och att nå en ökad livsmedelsproduktion.

När det gäller användningen av biomassa från jordbruket för bioenergiproduktion konstaterar utskottet att det i bioekonomiutredningens båda betänkanden presenteras förslag som berör användningen av biomassa. Utredningarna bereds inom Regeringskansliet. Utskottet vill i sammanhanget även lyfta fram den satsning som gjordes i budgetpropositionen för 2024 för att fortsätta stödja biogasproduktion från gödsel.

Utskottet vill inte föregripa det arbete som pågår och avstyrker motionerna 2023/24:996 (MP) yrkande 95 och 2023/24:1519 (MP) yrkande 65.

Effekterna av ett förändrat klimat

Jordbruksverket ansvarar på det sätt som redovisas ovan för att förebygga, hantera och ge råd vid vissa samhällsstörningar som berör lantbruk, djurhållning och fodertillgång, exempelvis vid extremväder. Jordbruksverket har även inrättat ett kompetenscentrum för hållbar hantering av vatten i jordbruket. Centrumet arbetar med såväl vattenhushållning som vattenförsörjning inom jordbruket och har bl.a. tagit fram en strategi för hållbar hantering av vatten. Strategin omfattar underhåll och anpassning av diken, investeringar i täckdikning, bevattning i områden med risk för torka, ökad anläggning av våtmarker och småvatten i landskapet och hållbar vattenförsörjning för animalieproduktionen. Jordbruksverket genomför och initierar också kunskaps- och kompetensåtgärder, utför omvärldsbevakning samt samverkar med andra myndigheter.

Utskottet anser att frågorna om att hantera påverkan på jordbruket av ett förändrat klimat är angelägna och förutsätter att regeringen och berörda myndigheter fortsätter att arbeta med dessa frågor i enlighet med vad som nu redovisats. Därmed avstyrker utskottet motionerna 2023/24:375 (SD) yrkande 6, 2023/24:1234 (C) och 2023/24:2479 (C) yrkande 3.

Näringsläckage

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om olika åtgärder för att minska näringsläckage och övergödning.

Jämför reservation 12 (SD) och 13 (MP).

Motionerna

I kommittémotion 2023/24:379 av Beatrice Timgren m.fl. (SD) yrkande 8 framhåller motionärerna att användningen av buffertremsor längs vattendrag och sjöar bör främjas för att minska näringsläckage från jordbruksmark. Enligt yrkande 9 bör precisionstillämpning stödjas när det gäller gödsel och bekämpningsmedel inom jordbruket för att minska övergödning. I yrkande 11 anförs att det bör utredas vilka täckgrödor som är lämpliga för svenskt klimat och jordbruk. Motionärerna anför i yrkande 12 att statligt stöd bör erbjudas till jordbrukare som använder täckgrödor som åtgärd för att minska övergödning och jorderosion. Enligt yrkande 13 bör regeringen i sitt arbete verka för att erbjuda utbildning och rådgivning till jordbrukare om bästa praxis för att minska näringsläckage och övergödning.

Enligt kommittémotion 2023/24:1519 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 60 bör regeringen ge i uppdrag till Naturvårdsverket, Jordbruksverket, Vinnova och andra lämpliga myndigheter att främja ny teknik och innovation för att minska utsläppen ytterligare från hantering av stallgödsel och användning av växtnäring.

Kompletterande uppgifter

EU:s Östersjöstrategi beslutades 2009. Ett av tre huvudmål i strategin är åtgärder för havsmiljön. Enligt strategin är övergödning ett problem som ställer särskilt höga krav på tillämpningen av EU:s regelverk och på samarbetet inom regionen. Östersjöstrategin har bidragit till flera projekt för att minska näringsläckaget från jordbruket. Baltic Deal, Baltic Compass och Baltic Manure är exempel på projekt med målsättningen att öka kunskapen och erfarenhetsutbytet om åtgärder som minskar jordbrukets näringsläckage samtidigt som lönsamheten bevaras eller förbättras. Strategin styrs av en handlingsplan, som uppdaterades i januari 2021 (SWD(2021) 24).

EU:s nitratdirektiv (91/676/EEG) har som syfte att skydda vattenkvaliteten i EU genom att förhindra att nitrater från jordbruket förorenar grund- och ytvatten. I nitratdirektivet anges de åtgärder för att minska kväveläckaget som medlemsländerna minst måste vidta för de områden som har pekats ut som känsliga områden.

Regeringen tillsatte i februari 2018 en utredning om minskad övergödning genom stärkt lokalt åtgärdsarbete (dir. 2018:11). Utredningens uppdrag var att

fokusera på mer effektiva åtgärder mot övergödning och hur det lokala engagemanget kan stärkas. Utredningen skulle bl.a. föreslå nya eller förstärkta styrmedel som leder till ökad användning av lokalt anpassade, kostnads-effektiva åtgärder mot övergödning, utreda och lämna förslag på hur minskad förbrukning av kväve och fosfor kan stimuleras, utreda förutsättningarna för att återföra näringsämnen från kustvatten och sjöar till land för att minska övergödningen samt lämna förslag till etappmål som bidrar till att nå miljökvalitetsmålet Ingen övergödning samt målen om rent vatten, minskade havsföroreningar och hållbart skogsbruk i Agenda 2030. I februari 2020 överlämnade utredningen sitt betänkande Stärkt lokalt åtgärdsarbete – att nå målet Ingen övergödning (SOU 2020:10). Utredningen lämnade ett flertal förslag, bl.a. att de övergödningsrelaterade miljösättningarna i dåvarande landsbygdsprogrammet i ökad utsträckning bör utformas så att den enskildes ersättning relateras till utsläppsminskning och att Jordbruksverket ska ges i uppdrag att i samarbete med SLU ta fram underlag till nya bestämmelser om miljöhänsyn för hästhållare. Betänkandet bereds i Regeringskansliet.

Miljömålsberedningen (M 2010:04) fick i maj 2018 enligt ett tilläggsdirektiv i uppdrag att föreslå en strategi för förstärkt åtgärdsarbete för bevarande och hållbart nyttjande av hav och marina resurser (dir. 2018:44). Strategin ska bidra till att relevanta delar av generationsmålet och de berörda miljökvalitetsmålen nås och därmed även bidra till att genomföra mål 14 i Agenda 2030 om att bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt. I december 2020 lämnade Miljömålsberedningen sitt delbetänkande Havet och människan (SOU 2020:83). I betänkandet framhåller Miljömålsberedningen att det behövs ett långsiktigt och samordnat arbete för att minimera problemet med övergödningen av kust och hav genom att styra mot cirkulära flöden av fosfor och kväve samt öka återföringen av och effektiviteten vid användningen av växtnäringsämnen. Miljömålsberedningen förordar även en förstärkning av åtgärdsarbetet för att minimera tillförsel av fosfor och kväve till vatten och hav samt en utveckling av kust- och havsmiljöförvaltningen för att minska effekterna av övergödningen på arter och livsmiljöer. Man bör enligt beredningen även snabba på återställningstakten och öka havets resiliens. Miljömålsberedningen lämnade i betänkandet ett flertal förslag för att minska problemet med övergödning. Betänkandet har varit föremål för remiss och är under beredning i Regeringskansliet.

Inom ramen för den strategiska planen för Sveriges jordbrukspolitik 2023–2027 finns möjlighet att söka ersättning för åtgärder som ger minskat kväveläckage. Stöd finns bl.a. för skyddszoner och anpassade skyddszoner. Med en skyddszon avses en remsa längs ett vattenområde vid åkerkanten. En anpassad skyddszon ska anläggas på delar av skiften där ytavrinning och erosion kan förekomma. I planen anges att syftet med skyddszoner och anpassade skyddszoner är att minska ytavrinning, erosion och läckage av näringsämnen från åkermark. De minskar även risken för att rester av växtskyddsmedel förorenar sjöar och vattendrag. En ny ersättning som har tillkommit i planen är precisionsjordbruk – planering. Ersättningen syftar bl.a.

till att gödslingen ska anpassas bättre till grödans behov och därmed minska läckaget av näringsämnen. Regeringen har gett Jordbruksverket i uppdrag att överlämna ett förslag till ändring av Sveriges strategiska plan till EU-kommissionen som innebär bl.a. att stödet för precisionsjordbruk ska kunna ges i hela landet från 2025. Inom ramen för den strategiska planen finns även klimat- och miljöersättningar, bl.a. för odling av mellangröda, odling av fånggröda och vårbearbetning. Syftet med stöden är att minska växtnäringsläckage från åkermark och att lagra in kol i marken samt att förbättra markbördigheten.

Lokala åtgärder för bättre havs- och vattenmiljö kan få stöd genom lokala vattenvårdsprojekt, s.k. LOVA-bidrag. Bidraget söks hos länsstyrelsen och kan gå till kommuner, föreningar och andra sammanslutningar.

Greppa näringen är ett samarbetsprojekt mellan Jordbruksverket, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) och länsstyrelserna som bl.a. erbjuder kostnadsfri eller subventionerad rådgivning om energi och klimat. Bland annat erbjuds rådgivning om att skapa bättre fosforgivor och växtföljd, att utnyttja kväve och fosfor på bästa sätt och att få den optimala balansen mellan tillförsel och skörd.

I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 23) anför regeringen att bl.a. satsningen på att öka anläggning av våtmarker och återväta torvmarker genom naturbaserade lösningar kommer att bidra till minskad tillförsel av kväve och fosfor till vatten.

Hanteringen av naturgödsel i lantbruket regleras i miljölagstiftningen. Det kan t.ex. ställas miljökrav på förvaring av naturgödsel som väntar på förbränning. Gödsel från djurhållning ska förvaras tätt så att det inte kan uppstå läckage av fosfor och kväve. Detta innebär att gödsel ska förvaras invallat eller täckt så att regnvatten inte kan föra med sig näringsämnena ut i marken. Generella krav på lagringskapacitet för stallgödsel varierar beroende på djurhållning, djurslag, djurantal samt om marken befinner sig inom eller utanför nitratkänsligt område. Kraven för lagring och spridning av gödsel regleras bl.a. i 2 och 12 kap. miljöbalken, förordningen (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket och i Jordbruksverkets föreskrifter. En ändring av Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd om miljöhänsyn i jordbruket vad avser växtnäring (SJVFS 2004:62), som bl.a. innebär att den högsta tillåtna mängden kväve inför höstsådd sänkts, trädde i kraft 2022. Det förväntas leda till minskad risk för kväveläckage under vintern och våren.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att övergödningen av hav och vatten är ett omfattande problem. Näringsstofförseln måste minska, bl.a. från jordbruket. Det är angeläget att vidta ytterligare åtgärder mot övergödning och att takten i genomförandet av åtgärderna ökar.

Utskottet konstaterar att arbete pågår både nationellt och inom EU när det gäller frågan om att begränsa utsläppen av kväve, fosfor och ammoniak från

jordbruket. Utskottet vill särskilt framhålla att åtgärdsarbetet mot övergödning har stärkts genom det statliga stödet till lokala vattenvårdsprojekt (LOVA). Utskottet ser positivt på att det i den strategiska planen för Sveriges jordbrukspolitik 2023–2027 finns möjlighet att söka miljöersättning för åtgärder som ger ett minskat kväveläckage, bl.a. ersättning för skyddszoner och anpassade skyddszoner, odling av mellangröda och fånggröda samt vårbearbetning. Ersättning finns även för precisionsjordbruk och det är positivt att regeringen arbetar för att stödet nu ska kunna ges i hela landet.

När det gäller rådgivning vill utskottet nämna det arbete som görs inom ramen för projektet Greppa näringen som går ut på att skapa bättre fosforgivor och växtföljd, att utnyttja kväve och fosfor på bästa sätt och att få den optimala balansen mellan tillförsel av näring och skörd. Greppa näringen arbetar även med frågor om mellangröda och vissa forskningsstudier om sådana grödor har gjorts av SLU. Utskottet ser positivt på detta arbete.

Utskottet anser vidare att kraven för lagring och spridning av gödsel i miljölagstiftningen är väl avvägda och förutsätter att berörda myndigheter vid behov vidtar lämpliga åtgärder.

Som framgår av redovisningen ovan har frågan om övergödning och näringsläckage behandlats både i utredningsbetänkandet Stärkt lokalt åtgärdsarbete – att nå målet Ingen övergödning och i Miljömålsberedningens delbetänkande Havet och människan. Båda dessa betänkanden är under beredning inom Regeringskansliet.

Utskottet finner med hänvisning till det som anförts och det arbete som pågår inte skäl att vidta någon åtgärd med anledning av motionerna 2023/24:379 (SD) yrkandena 8, 9 och 11–13 samt 2023/24:1519 (MP) yrkande 60. Motionsyrkandena avstyrks.

Öppna landskap och biologisk mångfald

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om beteskrav och ett livskraftigt och miljömässigt hållbart jordbruk.

Jämför reservation 14 (S).

Motionerna

I kommittémotion 2023/24:2628 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 4 betonas vikten av ett modernt svenskt beteskrav för att behålla öppna landskap och biologisk mångfald. Motionärerna anför att ett livskraftigt och miljömässigt hållbart jordbruk är nödvändigt för att bevara det öppna landskapet, vilket i sin tur skyddar många vilda växt- och djurarter från att förlora sina livsmiljöer.

Kompletterande uppgifter

Riksdagen beslutade 1999 om 15 miljömål, som anger det tillstånd som ska uppnås i ett generationsperspektiv (prop. 1997/98:145, bet. 1998/99:MJU6, rskr. 1998/99:183). Ett 16:e miljö kvalitetsmål – Ett rikt växt- och djurliv – beslutade riksdagen om 2005 (prop. 2004/05:150, bet. 2005/06:MJU3, rskr. 2005/06:48). Miljö kvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap innebär att odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljö värdena bevaras och stärks. En av preciseringarna av miljö kvalitetsmålet handlar om odlingslandskapets biologiska värden och kulturmiljö värden.

I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 20) bedömer regeringen att tillståndet för den biologiska mångfalden i odlingslandskapet är den största utmaningen för att kunna nå miljö kvalitetsmålet. Regeringen bedömer att för att nå en gynnsam utveckling för de arter som är knutna till odlingslandskapet är det viktigt att arbetet inriktas på hävd och restaurering av ängs- och betesmarker samt en grön infrastruktur med variationsrika inslag av små biotoper och andra livsmiljöer. Ett rikt odlingslandskap är beroende av att det finns ett aktivt och livskraftigt jordbruk i hela landet som bedrivs på ett sätt som kan bevara och stärka odlingslandskapets natur- och kulturmiljöer. Det förutsätter dels att jordbruksföretag är lönsamma, dels att det finns möjligheter att bo, leva och verka på landsbygden.

Jordbruksverket har tillsammans med andra myndigheter och organisationer tagit fram en plan med konkreta åtgärder för att bevara den biologiska mångfalden i odlingslandskapet (rapport 2019:1). I åtgärdsplanen har Jordbruksverket identifierat behov av insatser för att kunna bevara odlingslandskapets biologiska mångfald. De insatser som behöver genomföras kan sammanfattas i två övergripande delar:

1. I slättbygd behövs en ökad geografisk och tidsmässig variation samt att de negativa effekterna av växtskyddsmedel på biologisk mångfald minskar. Några av de styrmedel som behövs för att åstadkomma detta finns redan, men de kan behöva justeras och tillämpas på ett sådant sätt att de ger en mer positiv effekt på biologisk mångfald.
2. I skogs- och mellanbygd är situationen en annan, där upphörd hävd som följs av igenväxning eller igenplantering är den största utmaningen för att bevara odlingslandskapets biologiska mångfald. Bristande lönsamhet i produktionen bidrar till nedgången för den biologiska mångfalden. Det är därför prioriterat att underlätta för jordbruket i skogs- och mellanbygd så att produktionen kan fortsätta.

En viktig del i åtgärdsplanen är att bevarandet av biologisk mångfald ska kunna gå att förena med en rationell och lönsam jordbruksdrift, eftersom jordbruk är det enskilt viktigaste verktyget för att långsiktigt kunna bevara natur- och kulturvärdena. I naturvårdsarbetet framöver behövs därför en

helhetssyn på landskapet som inkluderar både produktions- och naturvårdsaspekter för att det ska vara möjligt att nå miljökvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap. I åtgärdsplanen presenteras ett stort antal åtgärder. Vissa åtgärder kan myndigheterna själva genomföra, och vissa kan genomföras genom den gemensamma jordbrukspolitiken eller på andra sätt.

I Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken för 2023–2027 beskrivs bl.a. målen med jordbrukspolitiken. Ett av tre allmänna mål i den strategiska planen som alla EU-länder ska arbeta med är att stödja miljövärd och klimatåtgärder och bidra till unionens miljö- och klimatrelaterade mål. Ett av nio särskilda mål anger att stöd och ersättningar ska bidra till att hejda förlusten av biologisk mångfald, stärka ekosystemen och bevara livsmiljöer och landskap. Ängs- och betesmarker är enligt planen viktiga för att de har rika natur- och kulturmiljövärden, är en viktig resurs för jordbruket som varken kräver plöjning, gödsling eller insådd av gräs för att producera foder och gynnar nyttoinsekter som sköter pollinering och ser till att det blir färre skadedjur.

Ersättning kan enligt den strategiska planen ges för skötsel av betesmarker och slåtterängar i syfte att bevara och förstärka hävdgynnad biologisk mångfald och synliggöra kulturmiljöer och därmed öka variationen i odlingslandskapet. Vidare kan stöd lämnas för ekologisk produktion. I planen anges att ekologisk produktion ger positiva effekter för den biologiska mångfalden dels genom en varierad växtföljd, dels genom att kemiska växtskyddsmedel inte används i produktionen.

Regeringen gav den 4 maj 2023 Jordbruksverket i uppdrag att analysera och, i de fall som bedöms lämpligt, lämna kostnadseffektiva och skalbara förslag till förändringar av Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken för 2023–2027 som ökar lönsamheten och robustheten i primärproduktionen i hela landet. Jordbruksverket redovisade uppdraget den 9 november 2023. I enlighet med uppdraget har Jordbruksverket bl.a. utrett en ettårig ersättning för utökad betesgång till mjölkkor. Jordbruksverket avråder från att införa en ettårig ersättning för utökad betesgång till mjölkkor. Verket föreslår i stället en höjning av ersättningsnivån för djurvälståndersättning för mjölkkor och/eller en höjning av ersättningsnivån för miljöersättning för skötsel av betesmarker och slåtterängar. Förslaget har beretts i Regeringskansliet och inte föranlett någon ändring av den strategiska planen för den gemensamma jordbrukspolitiken.

Frågan om beteskrav regleras i djurskyddslagstiftningen. Enligt 2 kap. 2 § första stycket djurskyddslagen (2018:1192) ska djur hållas och skötas i en god djurmiljö och på ett sådant sätt att deras välfärd främjas, att de kan utföra sådana beteenden som de är starkt motiverade för och som är viktiga för deras välbefinnande (naturligt beteende) och att beteendestörningar förebyggs. Enligt andra stycket i bestämmelsen får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om villkor för eller förbud mot viss djurhållning för att tillgodose kraven enligt första stycket.

Enligt 2 kap. 3 § djurskyddsförordningen (2019:66) ska nötkreatur som hålls för mjölkproduktion och som är äldre än sex månader hållas på bete sommartid. Andra nötkreatur än sådana som hålls för mjölkproduktion och som är äldre än sex månader ska sommartid hållas på bete eller på annat sätt ges tillfälle att vistas ute (2 kap. 4 §). Jordbruksverket får enligt 2 kap. 5 § meddela föreskrifter om hur betet och utevistelsen ska anordnas.

Enligt 2 kap. 6 § djurskyddsförordningen får Jordbruksverket, och i vissa fall länsstyrelsen, också i enskilda fall besluta om undantag från beteskravet.

Utredningen Stärkt konkurrenskraft för livsmedelsproducenter och ett starkt djurskydd (dir. 2023:19) ska bl.a. jämföra svenska djurskyddskrav för olika djurslag med EU:s djurskyddskrav och med nationella djurskyddskrav i andra relevanta medlemsstater inom EU.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar inledningsvis att det är angeläget att bevara den biologiska mångfalden i odlingslandskapet. Utskottet noterar att Jordbruksverket tillsammans med andra myndigheter och organisationer har tagit fram en plan med konkreta åtgärder för att bevara den biologiska mångfalden i odlingslandskapet. En viktig del i denna åtgärdsplan är att bevarandet av biologisk mångfald ska kunna gå att förena med rationell och lönsam jordbruksdrift eftersom aktivt jordbruk är den enskilt viktigaste faktorn för att bevara natur- och kulturvärdena långsiktigt. Utskottet ser positivt på detta arbete.

Utskottet välkomnar att ett av målen för den gemensamma jordbrukspolitiken är att stöd och ersättningar ska bidra till att hejda förlusten av biologisk mångfald, stärka ekosystemen och bevara livsmiljöer och landskap. I Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027 finns bl.a. ersättningar för ekologisk produktion, skyddszoner och anpassade skyddszoner samt för skötsel av betesmarker och slätterängar, inklusive komplement.

Frågan om beteskrav regleras i djurskyddslagstiftningen. Nötkreatur som hålls för mjölkproduktion och som är äldre än sex månader ska hållas på bete sommartid. Andra nötkreatur än sådana som hålls för mjölkproduktion och som är äldre än sex månader ska sommartid hållas på bete eller på annat sätt ges tillfälle att vistas ute. Jordbruksverket får meddela föreskrifter om hur betet och utevistelsen ska anordnas. Jordbruksverket, och i vissa fall länsstyrelsen, får också i enskilda fall besluta om undantag från beteskravet. Utskottet noterar att utredningen Stärkt konkurrenskraft för livsmedelsproducenter och ett starkt djurskydd (dir. 2023:19) bl.a. ska jämföra svenska djurskyddskrav för olika djurslag med EU:s djurskyddskrav och med nationella djurskyddskrav i andra relevanta medlemsstater inom EU.

Med hänvisning till vad som nu anförts avstyrks motion 2023/24:2628 (S) yrkande 4.

Forskningsfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om växtförädling och forskning om foderproduktion.

Jämför reservation 15 (S) och 16 (SD).

Motionerna

Växtförädling

Kommittémotion 2023/24:2628 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 16 tar upp vikten av växtförädlingens betydelse i jordbruket. Motionärerna anför att växtförädling och modern växtbioteknik kommer att vara en viktig pusselbit i EU:s och Sveriges jordbruk framöver. Nya tekniker som exempelvis CRISPR-Cas9 möjliggör framtagande av grödor för en hållbar livsmedelsproduktion och främjar utvecklingen av ett hållbart och lönsamt jord- och skogsbruk.

Josef Fransson (SD) anför i motion 2023/24:1017 att Sverige ska verka för att bli världsledande inom miljöfrämjande grödor. Nya högteknologiska växtförädlingsmetoder inom bl.a. gentekniken skapar nya möjligheter att få fram nya sorter som kräver mindre bekämpningsmedel genom resistens mot olika skadegörare, menar motionären.

Forskning om foderproduktion

Enligt kommittémotion 2023/24:375 av Beatrice Timgren m.fl. (SD) yrkande 4 bör regeringen i sitt arbete verka för att främja forskning och utveckling inom foderproduktion. En åtgärdsplan bör tas fram som omfattar stöd till forskning och utveckling inom foderproduktion och fodersäkerhet, anser motionären.

Kompletterande uppgifter och tidigare behandling

Växtförädling

I betänkande 2018/19:MJU9 riktade utskottet ett tillkännagivande till regeringen om att modernisera lagstiftningen om genteknik och göra den teknikneutral. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (rskr. 2018/19:172).

Den 5 juli 2023 presenterade kommissionen sitt förslag till ny förordning om växter framtagna med vissa nya genomiska tekniker och livsmedel och foder därav samt ändring av förordning (EU) 2017/625, COM(2023) 411. Det huvudsakliga syftet med förslaget är att vidmakthålla en hög nivå av säkerhet för människors och djurs hälsa och för miljön samt att styra utvecklingen mot förädling av växtsorter som kan bidra till att möta hållbarhetsmålen men också att skapa en gynnsam miljö för forskning och innovation, särskilt för små och

medelstora företag. Enligt förslaget ska växter framtagna med vissa nya genomiska tekniker delas in i två kategorier där den ena mestadels behandlas som en konventionellt förädlad växt medan den andra genomgår en anpassad tillståndsprövning i enlighet med direktiv 2001/18/EG eller förordning (EG) nr 1829/2003.

Vid bl.a. överläggningar i miljö- och jordbruksutskottet den 14 september 2023 och den 7 december 2023 har den svenska ståndpunkten när det gäller förordningen fastställts. Den svenska ståndpunkten innebär att Sverige ger stöd åt kommissionens förslag att växter framtagna med vissa nya genomiska tekniker delas in i två kategorier där den ena mestadels behandlas som en konventionellt förädlad växt medan den andra genomgår en anpassad tillståndsprövning i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/18/EG av den 12 mars 2001 om avsiktlig utsättning av genetiskt modifierade organismer i miljön och om upphävande av rådets direktiv 90/220/EEG eller Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1829/2003 av den 22 september 2003 om genetiskt modifierade livsmedel och foder. Regeringen bedömer att förslagets principer är i linje med riksdagens tillkännagivande om att det är grödans förändrade egenskaper och dess potentiella miljö-, avkastnings- och hälsoeffekter som är viktiga att ta ställning till, inte förädlingsmetoden som sådan. Förslaget förhandlas i rådet, och regeringen arbetar i linje med den fastställda ståndpunkten som senast förankrades den 7 december 2023 och för att den föreslagna EU-förordningens principer behålls (skr. 2023/24:75).

SLU Grogrund har som huvuduppgift att utgöra ett kunskapsnav för svensk växtförädling. Centrumet ska samla akademi och näringsliv och utveckla kompetens för att i enlighet med målen i livsmedelsstrategin säkra tillgången till växtsorter för en hållbar och konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsproduktion i hela Sverige. Hänsyn till klimatförändringar och tillgång till biomassa för en cirkulär och biobaserad ekonomi ska också tas. Inom centret ska även kompetenser och nya tekniker inom växtförädling utvecklas och växtmaterial för marknaden utvärderas. Arbetet går ut på att utveckla kunskap och nya metoder som bidrar till en kraftsamling inom förädling av livsmedelsgrödor för ökad innovationspotential, livsmedelsförsörjning och konkurrenskraft i enlighet med målen i livsmedelsstrategin. SLU Grogrund har projekt som riktar sig mot ekologisk odling men också andra projekt som handlar om genomredigering (CRISPR-Cas9). Verksamheten ska leda till en ökad svensk livsmedelsproduktion och konkurrenskraft, och verksamheten ska karakteriseras av långsiktighet, resurseffektivitet och samverkan mellan akademien, näringslivet och samhället. SLU Grogrund lämnar årsrapporter och ingår i utvärderingen och uppföljningen av livsmedelsstrategin. Vid SLU finns även Ekologiceentrum som består av institutionerna för ekologi respektive växtproduktionsekologi. Ekologiceentrum bedriver bl.a. forskning om ett hållbart jord- och skogsbruk, växtskydd, naturvård, viltförvaltning, honungsbins hälsa och lövträdsodling.

I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 23) gjordes en långsiktig satsning på SLU Grogrund med 10 miljoner kronor per år fr.o.m. 2024.

Forskning om foderproduktion

I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 23) anför regeringen att forskning, utbildning samt nyttiggörande och samverkan som leder till innovation är grundläggande för att stärka konkurrenskraft, bidra till en hållbar samhällsutveckling och uppfylla målet för Agenda 2030. Utvecklingsmöjligheterna inom utgiftsområdet befästs genom SLU och Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas), som ska bidra till målet om Sverige som ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en framstående kunskapsnation. SLU bidrar enligt regeringen till kompetensförsörjning, till nytta för ett stärkt näringsliv, grön omställning och en hållbar samhällsutveckling. Forskningen inom SLU ligger i topp i världen på flera områden som är viktiga för den gröna omställningen. Kompetensförsörjning och forskning exempelvis inom bioekonomi, energi, klimatrelaterade frågor samt livsmedelsproduktion kan bidra till att öka Sveriges resiliens och minska sårbarheten.

I den senaste forskningspropositionen, Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (prop. 2020/21:60), framhålls att konkurrenskraften i den svenska livsmedelskedjan och det nationella kunskapssystemet inom området behöver stärkas för att livsmedelssystemet ska kunna möta de stora utmaningarna inom klimat, miljö, hälsa och ekonomi samt säkra tillgången till livsmedel. Regeringen bedömde i propositionen att den satsning som funnits för forskning inom livsmedelsområdet behöver permanentas och utökas. Utskottet yttrade sig över propositionen (yttr. 2020/21: MJU7y) och anförde att det såg mycket positivt på att regeringen nu föreslår förstärkningar av det nationella forskningsprogrammet för livsmedel. Utskottet delade regeringens bedömning att ett innovativt, konkurrenskraftigt och hållbart livsmedelssystem bidrar till att uppfylla målen i livsmedelsstrategin (prop. 2016/17:104) och utskottet ville särskilt framhålla regeringens konstaterande att den behovsmotiverade forskningen inom livsmedelskedjan utgör en viktig del av livsmedelsstrategin. Utskottet noterade även regeringens bedömning att livsmedelsförsörjningen är en kritisk förutsättning för totalförsvaret och att det krävs en fungerande inhemsk jordbruks- och livsmedelsproduktion för att trygga livsmedelsförsörjningen.

I slutet av 2024 avser regeringen att presentera mandatperiodens forsknings- och innovationsproposition där den framtida inriktningen för forskningspolitiken presenteras.

Regeringen har, genom Jordbruksverket, gett forskningsinstitutet Rise i uppdrag att inrätta ett kunskapsnav för kunskapsutveckling och kunskaps-spridning inom animalieproduktion. Syftet är att stärka konkurrenskraften och

bidra till att sårbarheten i svensk livsmedelsproduktion minskar. Kunskapsnavet ska sammanställa och tillgängliggöra nationell och internationell kunskap och genom samverkan med aktörer bidra till samsyn om vilken kunskap som behöver tas fram och genomföra eller initiera försök, tester och utvärderingar. Regeringen har avsatt 100 miljoner kronor för detta under perioden 2023–2027.

När det gäller ökad svensk proteinfoderodling har ett forskningsprojekt genomförts vid SLU om förbättrat utnyttjande av regionalt odlade proteinfoder. Syftet med projektet var att förbättra möjligheterna att på svenska mjölkgårdar i stor skala ersätta importerat, sojabaserat proteinfoder med gårdsprocessat kraftfoder som innehåller hemodlade eller regionalt inköpta svenska proteinkällor som åkerbönor, ärter och raps.

Inom ramen för den strategiska planen för EU:s jordbrukspolitik 2023–2027 finns det möjlighet att söka stöd till innovation, kompetensutveckling och samarbeten som har betydelse för jordbruks-, trädgårds- eller rennärigen.

Utskottets ställningstagande

Växtförädling

Utskottet tillmäter frågan om att modernisera lagstiftningen om genteknik och göra den teknikneutral stor betydelse. Utskottet riktade under den förra mandatperioden ett tillkännagivande till regeringen om detta. Utskottet vill återigen framhålla att växtförädlingen har en viktig roll att spela ur ett klimatperspektiv för att stärka tillgången på bra grödsorter som kan ge bättre skördar och bättre näringsinnehåll. Samtidigt anser utskottet att försiktighetsprincipen ska vara styrande för hanteringen av genetiskt modifierade organismer (GMO). Utskottet välkomnar att kommissionen under förra året presenterade ett förslag till ny förordning om växter framtagna med vissa nya genomiska tekniker och livsmedel och foder därav. Det huvudsakliga syftet med förslaget är att vidmakthålla en hög nivå av säkerhet för människors och djurs hälsa och för miljön samt att styra utvecklingen mot förädling av växtsorter som kan bidra till att möta hållbarhetsmålen men också att skapa en gynnsam miljö för forskning och innovation, särskilt för små och medelstora företag. Förslaget förhandlas nu inom EU. Utskottet anser därmed att det för närvarande inte finns skäl att vidta några ytterligare åtgärder med anledning av regleringen av gentekniken CRISPR-Cas9 eller GMO-lagstiftningen i övrigt.

Utskottet ser positivt på det arbete som utförs inom kompetenscentrumet SLU Grogrund. Detta kompetenscentrum samlar akademien och näringslivet och utvecklar kompetens för att i enlighet med målen i livsmedelsstrategin säkra tillgången till växtsorter för en hållbar och konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsproduktion i hela Sverige. I arbetet ska även frågorna om klimatförändringar och tillgång till biomassa för en cirkulär och biobaserad ekonomi beaktas. SLU Grogrund har även projekt som handlar om

genomredigering (CRISPR-Cas9). Verksamheten är ett viktigt inslag i arbetet med en ökad svensk livsmedelsproduktion och ökad konkurrenskraft.

Mot bakgrund av vad som nu anförts avstyrker utskottet motionerna 2023/24:1017 (SD) och 2023/24:2628 (S) yrkande 16.

Forskning om foderproduktion

Forskningens framtida inriktning beskrivs i de forskningspropositioner som regeringen beslutar om. I samband med behandlingen av den senaste forskningspropositionen (prop. 2016/17:104) uttalade utskottet bl.a. att ett innovativt, konkurrenskraftigt och hållbart livsmedelssystem bidrar till att uppfylla målen i livsmedelsstrategin. Utskottet framhöll särskilt att den behovsmotiverade forskningen inom livsmedelskedjan utgör en viktig del av livsmedelsstrategin. Utskottet noterade även regeringens bedömning att livsmedelsförsörjningen är en kritisk förutsättning för totalförsvaret och att det krävs en fungerande inhemsk jordbruks- och livsmedelsproduktion för att trygga livsmedelsförsörjningen. Detta är synpunkter som utskottet fortfarande kan ställa sig bakom. Utskottet ser fram mot den forsknings- och innovationsproposition som regeringen ska lämna denna mandatperiod och utgår från att behovet av forskning inom livsmedelskedjan kommer att behandlas där. Utskottet vill i sammanhanget även lyfta fram den höga kvaliteten på det forskningsarbete som utförs av Formas och SLU. Forskningen inom SLU ligger exempelvis i topp i världen på flera områden som är viktiga för den gröna omställningen.

Det är också angeläget att förmedla aktuell forskning till de svenska lantbrukarna och rådgivarna. När det gäller detta har Rises kunskapsnav en viktig uppgift att fylla. Regeringen och riksdagen har därför avsatt medel för denna verksamhet.

När det gäller frågan om forskning och utveckling inom området foderproduktion har ett forskningsprojekt genomförts vid SLU om förbättrat utnyttjande av regionalt odlade proteinfoder. Syftet med detta projekt var att förbättra möjligheterna att på svenska mjölkgårdar i stor skala ersätta importerat, sojabaserat proteinfoder med gårdsprocessat kraftfoder som innehåller regionalt odlade eller inköpta svenska proteinkällor som åkerbönor, ärter och raps. Vidare vill utskottet framhålla att det inom ramen för den strategiska planen för EU:s jordbrukspolitik 2023–2027 finns möjlighet att söka stöd till innovation, kompetensutveckling och samarbeten som har betydelse för jordbruks-, trädgårds- eller rennäringen.

Utskottet finner mot denna bakgrund inte skäl att vidta någon åtgärd med anledning av motion 2023/24:375 (SD) yrkande 4. Motionsyrkandet avstyrks.

Övriga jordbrukspolitiska frågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om matpriser, kemiska och biologiska bekämpningsmedel, produktion av gödningsmedel, småbrukares rättigheter och renskötsel.

Jämför reservation 17 (S), 18 (SD), 19 (V), 20 (SD) och 21 (V).

Motionerna

Matpriser

Enligt kommittémotion 2023/24:2628 av Anna-Caren Sätherberg m.fl. (S) yrkande 13 finns det behov av att inrätta en matpriskommission i syfte att hålla nere matpriser för konsumenterna. I kommissionen bör aktörer för hela livsmedelskedjan ingå – från producenter och grossister till butiksjättarna samt konsumentorganisationer och berörda myndigheter, anför motionärerna.

Bekämpningsmedel

I kommittémotion 2023/24:991 av Andrea Andersson Tay m.fl. (V) yrkande 23 anför motionärerna att Sverige bör anta en handlingsplan för att fasa ut användningen av skadliga kemiska bekämpningsmedel. Motionärerna anser att Sverige måste använda nationell reglering och styrmedel i större utsträckning för att minska användningen av bekämpningsmedel.

Enligt kommittémotion 2023/24:403 av Staffan Eklöf m.fl. (SD) yrkande 18 bör regeringen verka för att alla EU-medlemsstater ska ha ett regelverk för prövning, riskbedömning och övervakning av biologiska bekämpningsmedel. Motionärerna vill inte se en EU-lagstiftning, men vill att alla EU:s medlemsstater ska uppmuntras att ha regelverk för prövning, riskbedömning och övervakning av biologiska bekämpningsmedel, eftersom organismerna i värsta fall kan komma att sprida sig över landsgränser.

Produktion av gödningsmedel

I kommittémotion 2023/24:403 av Staffan Eklöf m.fl. (SD) yrkande 10 anför att regeringen bör fortsätta att följa utvecklingen av initiativ för produktion av gödningsmedel i Sverige och vid behov hjälpa sådana att komma över hinder. Motionärerna framhåller att Sveriges beroende av import av gödselmedel orsakar kostnadsvängningar och en sårbarhet som negativt påverkar vår motståndskraft i kris och krig.

Småbrukares rättigheter

Enligt kommittémotion 2023/24:989 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkande 9 bör Sverige ratificera deklARATIONEN om småbrukares rättigheter

(UNDRÖP). Enligt IPCC-rapporten *Climate Change and Land* från 2019 krävs en global jordbruksrevolution och ändrad kosthållning för att rädda planeten och undvika framtida svältkriser. Motionärerna anför att småbrukare spelar en viktig roll i detta sammanhang.

Rennäringen

Enligt motion 2023/24:224 av Josef Fransson (SD) yrkande 3 bör praxis uppdateras vad gäller avvägningar mellan renskötsel och andra intressen i fjällvärlden. Enligt yrkande 4 bör en oberoende utredning tillsättas om hur renar påverkas av olika verksamheter samt hur många renar olika områden kan bära. En utredning bör också analysera denna fråga när det gäller Jämtlands-triangeln. Turismen i Jämtlands län är en betydande del av ekonomin och skapar arbetstillfällen och behöver utvecklas snarare än begränsas.

Kompletterande uppgifter

Matpriser

Med anledning av stora prisökningar under senare tid inom branscher där ökade kostnader och bristande konkurrens kan tänkas vara orsaker till ökade priser finns enligt regeringen behov av att närmare undersöka konkurrens-situationen. Konkurrensverket fick därför i juni 2023 i uppdrag att analysera konkurrenssituationen inom livsmedelskedjan och hur priserna har ökat i förhållande till kostnaderna inom bl.a. dagligvaruhandeln. Vid genomförandet ska löpande avstämningar ske med Konjunkturinstitutet. Konkurrensverket ska också i samverkan med Konjunkturinstitutet identifiera andra branscher där stora prisökningar kan vara ett tecken på bristande konkurrens och vid behov lämna förslag på konkurrensfrämjande åtgärder. Uppdraget gavs genom en ändring av regleringsbrevet för 2023 och innehöll inte något utpekat slutdatum eller precisering av hur det skulle rapporteras. Konkurrensverket återgav dock översiktligt uppdragets resultat under 2023 i årsredovisningen för 2023.

Enligt uppgifter från Regeringskansliet har Konkurrensverket löpande presenterat slutsatser och iakttagelser av det pågående arbetet. Den första analysen, *Livsmedelskedjan (Analys i korthet 2023:6)*, utgjorde starten på genomlysningen genom att den identifierade ett antal potentiella områden att utreda vidare. Genomlysningen har därefter resulterat i ytterligare analyser och kommunikationsinsatser. Bland annat har Konkurrensverket i en analys, *Hinder för konkurrens i dagligvaru- och grossistledet (Analys i korthet 2023:10)* kartlagt hinder för att etablera en ny dagligvarubutik och för en existerande butik att byta kedjetillhörighet. Konkurrensverket har också genomfört en analys för att undersöka om det finns bristande konkurrens i primärproduktionsledet, *Konkurrensen i primärproduktionen (Analys i korthet 2023:11)*. Konkurrensverket har inom ramen för anslaget initierat och finansierat forskningsuppdrag som rör livsmedelsbranschen. Ett uppdrag ska

kartlägga och analysera prishöjningarna primärt mellan industri och handel för att undersöka om priskonkurrensen eventuellt har ökat eller minskat (dnr 774/2022). Ett annat uppdrag ska undersöka livsmedelskedjornas användande av egna märkesvaror och hur detta påverkar konkurrensen (dnr 530/2023). Ytterligare ett uppdrag berör frågan om hur alternativa distributionsformer kommer till uttryck på den svenska livsmedelsmarknaden och man ska redogöra för konkurrensaspekter utifrån ett producent- och ett konsumentperspektiv (dnr 580/2023). Enligt Regeringskansliet kommer Konkurrensverket att fortsätta genomlysningen av livsmedelsbranschen under 2024 och presentera en rapport vid halvårskiftet 2024.

I ett svar på en skriftlig fråga om konkurrens i livsmedelsbranschen (fr. 2022/23:879) anförde energi- och näringsminister Ebba Busch (KD) den 17 augusti 2023 bl.a. följande:

Livsmedelspriserna för konsumenter har stigit kraftigt. Detta går att härleda – i hög grad – till prisutvecklingen i producentled. Det beror till stor del på att kostnaderna har ökat markant i livsmedelsindustrin och i jordbruket. Kriget i Ukraina har orsakat globala utbudsstörningar av viktiga insatsvaror för produktionen av livsmedel såsom energi, viktiga grödor och gödselmedel. Redan före kriget minskade utbudet av rysk gas vilket också pressade upp energipriserna. Därtill hade pandemin skapat stora störningar i de globala leverantörskedjorna, vilket ledde till ytterligare störningar i utbudet av varor och tjänster. Då livsmedel importeras i hög grad har också en svag utveckling för den svenska kronan haft en stor betydelse för prisutvecklingen.

Med anledning av de stora prisökningarna inom branscher där ökade kostnader och bristande konkurrens kan tänkas vara orsaker till ökade priser finns det behov av att närmare undersöka konkurrenssituationen. Den 22 juni i år gav regeringen Konkurrensverket i uppdrag att analysera konkurrenssituationen inom livsmedelskedjan och hur priserna har ökat i förhållande till kostnaderna inom bl.a. dagligvaruhandeln. För detta uppdrag har Konkurrensverket fått 1 miljon kronor extra under 2023.

Regeringen har vidare gett Konjunkturinstitutet ett liknande uppdrag och motsvarande medel under 2023. Vid genomförandet av uppdragen ska myndigheterna genomföra löpande avstämningar med varandra. Myndigheterna ska nu genomföra sina analyser och regeringen kommer att följa detta arbete noggrant.

Vidare har riksdagen, efter förslag från regeringen, ökat Konkurrensverkets förvaltningsanslag med 10 miljoner kronor under innevarande år för att myndigheten ska kunna bedriva en effektiv konkurrenstillsyn, särskilt inom branscher där vi ser stora prisökningar. En del av resurstillskottet ska även användas till ökade informationsinsatser om konkurrensreglerna och konkurrensens betydelse.

Konkurrensverket har i diverse rapporter uttryckt att det finns behov av ett nytt, flexibelt konkurrensverktyg som gör det möjligt att ingripa mot konkurrensproblem som omfattar marknader som helhet och som inte bara riktar sig mot förfaranden från enskilda företags sida. Ett nytt konkurrensverktyg skulle, enligt verket, kunna användas för att åtgärda konkurrensskadliga marknadsstrukturer eller för att förhindra att sådana uppstår inom en snar framtid. Ett arbete pågår i Regeringskansliet för att se över denna fråga.

Den 11 maj i år gav regeringen också Konsumentverket i uppdrag att vidta åtgärder som främjar konsumenters prismedvetenhet och bidrar till

rörlighet inom dagligvaruhandeln. Konsumentverket ska bl.a. undersöka förutsättningarna för att rikta åtgärder som kan höja prismedvetenheten hos konsumenter i köpsituationer, exempelvis i fysiska butiker, och bidra till att konsumenter har god tillgång till information som möjliggör att de kan jämföra produkter och välja att handla hos de aktörer som erbjuder prisvärda alternativ. Uppdraget ska redovisas senast den 1 december 2023.

Bekämpningsmedel

Växtskyddsmedel är bekämpningsmedel som används för att skydda växter eller växtprodukter mot olika former av skadegörare. De används i huvudsak inom jordbruk, skogsbruk och för trädgårdsändamål men även av konsumenter. Den 16 mars 2023 beslutade regeringen om den nationella handlingsplanen för hållbar användning av växtskyddsmedel för perioden 2023–2027. I samband med att handlingsplanen beslutades anförde regeringen att en hållbar och säker användning av växtskyddsmedel är viktig för en starkt livsmedelsproduktion. Sverige har sedan länge bedrivit ett arbete med hållbar användning av växtskyddsmedel. Syftet är att minska de risker och konsekvenser som användningen av bekämpningsmedel innebär för människors hälsa och miljön. Arbetet har gett resultat; Sverige har en betydligt lägre användning av växtskyddsmedel per hektar jämfört med de flesta länderna i Europa och resthalter från växtskyddsmedel i inhemskt producerade vegetabilier är låga. Genom den handlingsplanen slår regeringen fast att det positiva arbetet med att säkerställa en hållbar användning av växtskyddsmedel fortsätter. Planen säkerställer att arbetet fortsätter för människors hälsa, minskade risker för pollinerare och andra nyttoinsekter samtidigt som utvecklingen och implementeringen av hållbara odlingssystem ska öka.

Handlingsplanen innefattar ett övergripande mål och fyra delmål. Det övergripande målet för den nationella handlingsplanen är att minska risker för människors hälsa och miljön av användningen av växtskyddsmedel inom landet. De fyra delmålen är följande:

1. Riskerna för människors hälsa ska minska genom att
 - a. öka kunskapen hos yrkesmässiga användare om säker hantering och användning av växtskyddsmedel
 - b. totalt sett minska riskerna för konsumenter från användningen av växtskyddsmedel och fortsätta att säkerställa låga resthalter i dricksvatten och inhemskt producerade vegetabilier
 - c. väsentligt minska användningen av kandidatämnena för substitution.
2. Minska resthalterna av växtskyddsmedel i yt- och grundvatten, för att successivt bli nära noll i linje med riksdagens miljö kvalitetsmål Giffri miljö.
3. Minska riskerna för pollinerande insekter och andra nyttoinsekter genom att
 - a. gynna tillgången till livsmiljöer för pollinerande insekter och andra nyttoinsekter i både slättbygd och mellanbygd

- b. minimera användningen av växtskyddsmedel som är skadliga för pollinerande insekter.
4. Hållbara odlingssystem ska fortsätta att utvecklas och tillämpas i ökad omfattning för att stärka odlingslandskapets förmåga till livsmedelsproduktion och andra ekosystemtjänster, ge långsiktig bördighet och samtidigt minska beroendet av kemiska växtskyddsmedel.

Inom miljömålssystemet finns ett etappmål om användningen av växtskyddsmedel. Det huvudsakliga syftet med detta etappmål är att minska miljö- och hälsoriskerna kopplade till användningen av växtskyddsmedel. Användningen av växtskyddsmedel med särskilt farliga egenskaper ska minska väsentligt till 2030.

Regeringen beslutade våren 2021 om en ändring i förordningen (2014:425) om bekämpningsmedel som innebär att all användning av växtskyddsmedel som huvudregel förbjuds bl.a. på skolgårdar och gårdar till förskolor och på lekplatser samt i parker och trädgårdar och andra områden som i första hand är avsedda att vara rekreationsområden som allmänheten har tillträde till. Beslutet bidrar till att uppfylla dels det nationella miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö, dels bestämmelserna i direktivet om en hållbar användning av bekämpningsmedel.

Kemikalieinspektionen arbetade under 2022 med riktad information till användare, såväl individer som näringsidkare av bekämpningsmedel. Kemikalieinspektionen har bl.a. deltagit i en informationskampanj om säkert växtskydd som riktar sig till lantbrukare, kommunalråd, handlare och förvaltare i Skåne län och kommuner, som har pågått i fyra år.

År 2009 antog Europaparlamentet och rådet direktiv 2009/128/EG om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder för att uppnå en hållbar användning av bekämpningsmedel (direktivet om hållbar användning av bekämpningsmedel). Medlemsstaterna ska enligt direktivet minska de risker och konsekvenser som användningen av bekämpningsmedel innebär för människors hälsa och miljön. Detta ska ske genom främjande av användning av integrerat växtskydd och andra metoder eller tekniker. Enligt artikel 4 i direktivet ska medlemsstaterna utarbeta och fastställa nationella handlingsplaner för en hållbar användning av växtskyddsmedel. I planen ska medlemsstaten fastställa kvantitativa mål, riktmärken, åtgärder och tidtabeller för att minska riskerna med och konsekvenserna av användningen av växtskyddsmedel för människors hälsa och miljön. Planerna ska ses över minst vart femte år.

Våren 2020 antog kommissionen meddelandet från jord till bord-strategin, för ett rättvisare, hälsosammare och miljövänligare livsmedelssystem (COM(2020) 381). Meddelandet ingår i den gröna given som anger hur Europa ska bli den första klimatneutrala världsdelen senast 2050. Syftet med strategin är att göra EU:s livsmedelssystem till en global standard för hållbarhet. En handlingsplan följer strategin där kommissionen avser att se över relevant lagstiftning och vid behov föreslå ny lagstiftning om den gemensamma

jordbrukspolitiken, den gemensamma fiskeripolitiken, internationella standarder, privata certifieringar och märkningar. I strategin finns flera siffrsatta mål, bl.a. för växtskyddsmedel. Kommissionen aviserar att den ämnar vidta åtgärder för att fram till 2030 minska den totala användningen av och risken med kemiska växtskyddsmedel med 50 procent och minska användningen av växtskyddsmedel med hög risk med 50 procent. För att bana väg för alternativ och upprätthålla jordbrukarnas inkomster kommer kommissionen att vidta en rad åtgärder. Den avser bl.a. att revidera direktiv 2009/128/EG om hållbar användning av bekämpningsmedel, stärka bestämmelserna om integrerat växtskydd och främja en ökad användning av säkra alternativa metoder för att skydda skördar från skadegörare och sjukdomar. Det integrerade växtskyddet kommer att främja användningen av alternativa bekämpningsmetoder, såsom växelbruk och mekanisk ogrärensning. Dessutom kommer det att vara ett av de viktigaste verktygen för att minska användningen och beroendet av kemiska bekämpningsmedel, i synnerhet användningen av farligare bekämpningsmedel.

Kommissionen presenterade den 22 juni 2022 ett förslag till förordning om hållbar användning av växtskyddsmedel och ändring av förordning (EU) 2021/2115, COM(2022) 305. Förslaget bygger på nuvarande bestämmelser i direktivet om hållbar användning av bekämpningsmedel (2009/128/EG) och på den europeiska gröna given och kommissionens strategi från jord till bord. Förslaget syftar till att minska riskerna med, och konsekvenserna av, användning av växtskyddsmedel för människors hälsa och miljön genom att uppnå målen för minskad användning av bekämpningsmedel i strategin från jord till bord och främja användning av integrerat växtskydd och alternativ till kemiska bekämpningsmedel. EU-kommissionen har dock beslutat att återkalla sitt förslag om att ersätta direktivet för hållbar användning av bekämpningsmedel (2009/128/EG) med en ny förordning. Medlemsländerna har inte kunnat enas om förslaget och EU-parlamentet har avvisat det. Förslaget återkallades därför den 31 mars 2024. Kommissionen nämner samtidigt att en dialog och ett annat angreppssätt behövs fortsättningsvis eftersom frågeställningen fortfarande är angelägen.

När det gäller biologiska bekämpningsmedel utgörs dessa av en bioteknisk organism och kan vara antingen en biocidprodukt eller ett växtskyddsmedel. Vid biologisk bekämpning används ofta naturliga fiender till de skadeorganismer som ska bekämpas. Sådana fiender kan vara mikroorganismer, såsom bakterier, virus och svampar, eller makroorganismer såsom nematoder (rundmaskar), insekter och spindeldjur (s.k. NIS). Biotekniska organismer är produkter som består av eller innehåller levande organismer och som har framställts i bekämpningssyfte eller annat tekniskt syfte. Vissa biotekniska organismer kan vara genetiskt modifierade organismer (GMO).

Enligt Kemikalieinspektionen används biologiska bekämpningsmedel framför allt i växthus men även på friland. Mikroorganismer används bl.a. för betning av utsäde och för bekämpning av mygglarver. Biologisk bekämpning ingår som en viktig komponent i integrerat växtskydd, som är en kombination

av olika åtgärder mot skadegörare. Integrerat växtskydd är i sin tur en viktig del av hållbar användning av växtskyddsmedel inom EU.

Biologiska bekämpningsmedel som består av mikroorganismer ska, på samma sätt som kemiska bekämpningsmedel, vara godkända av Kemikalieinspektionen för att få säljas eller användas. Växtskyddsmedel som innehåller mikroorganismer omfattas av EU:s växtskyddsmedelsförordning. Biocidprodukter som innehåller mikroorganismer omfattas av EU:s biocidförordning eller den svenska förordningen (2014:425) om bekämpningsmedel.

När det gäller biologiska bekämpningsmedel som består av makroorganismer tillämpas förordningen (2016:402) om nematoder, insekter och spindeldjur som bekämpningsmedel som beslutades 2016. Förordningen innebär att ett nytt system för ansökan och prövning av NIS har utarbetats. Systemet togs i drift 2020. I det nya systemet är det arten, inte produkten, som prövas. När en art har blivit godkänd är det möjligt för alla som önskar att föra in och använda arten som bekämpningsmedel. Ett godkännande får förenas med villkor, t.ex. att användningen av miljöskäl begränsas till växthus. Ett godkännande kan komma att omprövas om det kommer fram ny information om negativ miljöpåverkan. Målet med det nya systemet, som ska bidra till att uppfylla miljökvalitetsmålet Giftfri miljö, är att förbättra förutsättningarna att välja biologiska bekämpningsmedel framför kemiska medel vid odling eller annan verksamhet.

Den som vill få en art godkänd som biologiskt bekämpningsmedel kan ansöka om detta hos Naturvårdsverket, som därefter prövar ansökan. Naturvårdsverket kan också på eget initiativ pröva om en av de för närvarande 102 arter som finns på Växtskyddsorganisationen för Europa och Medelhavets (European and Mediterranean Plant Protection Organization, EPPO) lista över kommersiellt använda arter för biologisk bekämpning (PM 6/3, bil. I) ska godkännas som biologiskt bekämpningsmedel. För att kvalificera sig till denna lista ska arten ha använts av minst fem av EPPO:s medlemsländer under minst fem år utan rapporterade problem. Naturvårdsverket har sedan förordningen trädde i kraft godkänt totalt 28 arter.

För att bedöma risker för påverkan på den biologiska mångfalden analyseras arterna när det gäller olika riskfaktorer, bl.a. etableringspotential, spridningsförmåga och val av föda. Konsekvenser som bör undvikas vid utsläpp av NIS är bl.a. att nya arter etableras i Sverige. Arter som riskerar att påverka skyddade områden eller hotade arter är heller inte lämpliga att släppa ut. Vissa biotekniska organismer kan vara GMO. För dessa gäller särskilda regler, och prövningen görs av Kemikalieinspektionen.

Det finns inget harmoniserat ramverk inom EU för att släppa ut produkter som används för biologisk kontroll av växtskadegörare. Importkrav och användning av biologiska bekämpningsmedel skiljer sig väsentligt åt mellan olika medlemsstater. Alla medlemsstater har inte nationell lagstiftning på plats och den lagstiftning som finns skiljer sig mycket åt.

I december 2022 publicerade EU-kommissionen en studie om unionens situation och alternativ i fråga om införsel, utvärdering, produktion,

utsläppande på marknaden och användning av biologiska bekämpningsmedel som är ryggradslösa djur (SWD(2022) 446). Denna studie tog EU-kommissionen fram på uppmaning av rådet (rådets beslut (EU) 2021/1102). I sin sammanfattning av studien konstaterade kommissionen att det inte går att dra några slutsatser eftersom det saknades tillräckligt med kvantitativa data. Kommissionen kunde därför inte lägga fram några förslag på åtgärder utan efterfrågade vägledning från rådet och Europaparlamentet kring nästa steg i processen. Kommissionen presenterade sin studie på ministerrådet för jordbruk och fiske den 25 april 2023. Enligt uppgifter från Regeringskansliet var det på ministerrådsmötet blandade åsikter om hur studien skulle följas upp och hur och om området bör harmoniseras. Det har inte varit så stor efterfrågan från medlemsstaterna när det gäller harmoniserade regler. För närvarande pågår därför inte några diskussioner om ett harmoniserat regelverk inom EU.

Produktion av gödningsmedel

Den 9 november 2022 presenterade EU-kommissionen ett meddelande om insatser för att säkra tillgången till gödselmedel till överkomliga priser (COM(2022) 590). Kommissionens meddelande beskriver den nuvarande situationen med höga priser på gödselmedel och en risk för minskad användning, lägre produktion och som en följd av det försämrade försörjningstrygghet. För att hantera situationen föreslår kommissionen ett antal initiativ och beskriver även befintliga insatser för att förstärka försörjningstryggheten både inom EU och globalt. I en faktapromemoria från den 9 december 2022 (2022/23:FPM26) välkomnar regeringen kommissionens meddelande och dess övergripande inriktning. Sverige har vid möten i jordbruks- och fiskerådet efterfrågat denna typ av initiativ från kommissionens sida. Regeringens preliminära övergripande bedömning är att meddelandet är heltäckande och balanserat. Det är positivt att kommissionen lyfter fram den globala situationen och åtgärder som kan ha betydelse för försörjningstryggheten både inom EU och globalt. Regeringen välkomnar den långsiktiga inriktningen mot ett mer hållbart och robust jordbruk som baseras på hållbar fossilfri energi och recirkulering av växtnäringssämnen. Regeringen välkomnar att kommissionen i meddelandet lyfter upp betydelsen av forskning och utveckling och att öka stödet för att möta behovet av innovativa och hållbara investeringar. Regeringen ser även positivt på insatser för att öka transparensen på gödselmarknaden och för att hålla internationell handel av gödsel öppen. Miljö- och jordbruksutskottet hade en överläggning med regeringen om meddelandet den 26 januari 2023. I utskottet fanns det stöd för regeringens ståndpunkt.

Jordbruksverket har haft i uppdrag av regeringen att analysera nuvarande kapacitet och förutsättningar för inhemsk gödselmedelsproduktion samt framtida tillgång på växtnäring för svenska grödor. I uppdraget ingick även att kartlägga pågående initiativ inom Sverige och EU. Uppdraget har redovisats (rapport 2023:09). Rapporten visar att det finns goda förutsättningar för

inhemsk gödselmedelsproduktion. Enligt rapporten saknas i dagsläget i princip mineralgödselproduktion i Sverige. Importberoendet är särskilt stort för kvävegödselmedel, eftersom mineralgödsel svarar för merparten av kvävetillförseln till åkermarken. Enligt rapporten är åtminstone ca 15 initiativ för gödselmedelsproduktion på gång i Sverige. I de flesta fall baseras produktionen på resurser tillgängliga inom landet, såsom olika restprodukter. De största initiativen inom kväve- och fosforgödselmedel planeras producera mer än hela den svenska förbrukningen. Rapporten identifierar även vissa faktorer som kan hindra eller fördröja satsningar på gödselmedelsproduktion i Sverige, bl.a. processer för att få miljötillstånd som tar lång tid, lång kötid för att få anslutning till elnätet som en följd av omfattande industrisatsningar och osäkerhet kring framtida elpriser.

Jordbruksverket har därefter fått ett nytt uppdrag med anledning av redovisningen i rapport 2023:09. Jordbruksverket ska lämna en redogörelse för och analys av utvecklingen av ny inhemsk produktion av gödningsmedel till jordbruket med utgångspunkt i slutsatserna i sin rapport. Analysen ska innehålla bedömningar av befintliga och framtida hinder för den nya produktionen och förslag till åtgärder som vore lämpliga för regeringen att vidta. Uppdraget ska redovisas senast den 28 februari 2025.

Regeringen har även ett pågående arbete som innebär att påskynda miljöprövning av ny verksamhet, vilket den tidigare rapporten visade innebar svårigheter för att öka recirkuleringen av växtnärsämnen. Den 2 maj 2024 beslutade regeringen om en lagrådsremiss, Steg på vägen mot en mer effektiv miljöprövning. I lagrådsremissen lämnas förslag som syftar till en modernare och mer effektiv miljöprövning. Förslagen ska också förenkla regelverket för miljöprövning genom större enhetlighet och tydligare kravnivå.

I utredningsbetänkandet Livsmedelsberedskap för en ny tid (SOU 2024:8) bedöms att regeringen bör låta utreda frågan om ändamålsenligt regelverk för inhemsk produktion av mineralgödsel. Betänkandet är under beredning i Regeringskansliet.

Småbrukares rättigheter

FN:s deklaration om jordbrukares och andra lantarbetares rättigheter är en resolution som antogs av FN:s generalförsamlings 73:e session i december 2018 med 121 röster för och 8 emot (Australien, Guatemala, Ungern, Israel, Nya Zeeland, Sverige, Storbritannien, USA) samt 54 nedlagda röster. Församlingen bjöd in regeringar, FN-organ och andra att sprida deklarationen och främja dess universella respekt och förståelse.

I motiveringen till att Sverige röstade emot förslaget anförde den svenska representanten bl.a. att det är Sveriges starka övertygelse att det befintliga ramverket för mänskliga rättigheter skyddar dem som deklarationen syftar till att nå. Representanten anförde också att deklarationen försöker skapa nya kollektiva mänskliga rättigheter och normer, såsom rätten till frön och livsmedelssuveränitet, för vilka kopplingen till mänskliga rättigheter

fortfarande behöver klargöras. Genom att erkänna dem endast för bönder och andra människor som bor på landsbygden skapas rättsosäkerhet. Dessutom sträcker sig förklaringen längre än tidigare även för vissa befintliga rättigheter och skulle gynnas av ytterligare överväganden för att undvika motsägelser med det befintliga ramverket för mänskliga rättigheter. Representanten noterade även att vissa delar i förklaringen är oförenliga med rättsligt bindande multilaterala avtal och nationell lagstiftning. Representanten anförde slutligen att Sverige inte röstade emot för att landet inte erkänner de utmaningar som många människor som bor och arbetar på landsbygden står inför. Tvärtom är Sverige förbundet att fortsätta att främja och skydda alla människors mänskliga rättigheter utan åtskillnad av något slag, inklusive de som bor på landsbygden.

Konventioner och protokoll blir juridiskt bindande genom att staterna förklarar sig bundna av dem, exempelvis genom att ratificera dem, medan förklaringar och deklARATIONER utgör politiska förpliktelser. Internationella överenskommelser kan också bli juridiskt bindande genom sedvana, även om det inte rör sig om en konvention som stater tillträder. FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna är ett sådant exempel.

I regeringsförklaringen 2022 anges att det regelbaserade internationella systemet, respekten för FN-stadgan och skydd för mänskliga rättigheter fortsättningsvis är grundläggande för utrikespolitiken. I regeringsförklaringen 2023 angav regeringen att de grundvalar för svensk utrikes- och säkerhetspolitik som angavs i förra regeringsförklaringen ligger fast. Grunden är den regelbaserade internationella ordningen, försvaret av demokrati och mänskliga rättigheter och respekten för FN-stadgan.

I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 1) anför regeringen att en oroande utveckling globalt i fråga om respekten för mänskliga rättigheter har ytterligare aktualiserat behovet av robusta strukturer för att skydda de mänskliga rättigheterna. Sverige är och ska fortsätta att vara en förebild när det gäller respekten för de mänskliga rättigheterna.

Rennäringen

Rensköttselområdet sträcker sig från Idre i söder till Trekrösset i norr. Länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län förvaltar nyttjanderätterna i stora delar av landets fjällområden och ansvarar, tillsammans med Länsstyrelsen i Dalarnas län, även för skötseln av skyddade fjällområden. Länsstyrelserna har också som mål att verka för en hållbar rennäring. Länsstyrelsen ska främja rennäringens utveckling, bl.a. genom att stödja utvecklingsprojekt och bevaka rennäringens intressen i samhälls- och miljöplaneringen. Länsstyrelsen ser även till att rennäringens utövare tar hänsyn till naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen. Det är länsstyrelserna som bestämmer hur många renar en sameby får ha. Sedan 2007 regleras samebyarnas gränser av Sametinget. Av 32 § rennärlagen (1971:437) framgår att på kronomark ovanför odlingsgränsen som står under

statens omedelbara disposition och på renbetesfjällen får nyttjanderätt upplåtas endast om upplåtelsen kan ske utan avsevärd olägenhet för renskötseln.

Svenska Turistföreningens (STF) markupplåtelseavtal i västra Jämtlandsfjällen från 1998 omfattade ett antal fjällstugor och tre fjällstationer. Inom ramen för avtalet rymdes bl.a. Blåhammaren och Sylarna, liksom fjällstugan Gåsen. Avtalet är över 25 år gammalt, och med anledning av att situationen i fjällvärlden förändrats avsevärt under denna tid, sades avtalet upp för omförhandling av Länsstyrelsen Jämtland i februari 2022. Bakgrunden är bl.a. att antalet fjällbesökare ökat under denna tidsperiod. Avtalet behövde även ses över med anledning av arrendeavgiften.

Den 31 augusti meddelade STF att föreningen hade träffat en överenskommelse med tre berörda samebyar om fjällturismen vid ett antal av STF:s anläggningar i västra Jämtlandsfjällen och delar av Härjedalen.

En ansökan om markupplåtelse från STF för västra Jämtlandsfjällen har behandlats av Länsstyrelsen. Länsstyrelsen beviljade i december 2023 STF:s ansökan om markupplåtelse i västra Jämtlandsfjällen och Härjedalen. Beslutet innebär att STF i viss mån minskar sin service och kapacitet i stugor och på fjällstationer i den s.k. Jämtlandstriangeln. Dock är det fortfarande fullt möjligt att vandra och skida på befintliga leder i området. En av förändringarna i det nya markupplåtelseavtalet är stängningen av Gåsen fjällstuga. För att trygga säkerheten under vintern 2023/24 har länsstyrelsen ordnat så att det ska finnas kvar ett mindre säkerhetsrum på platsen. Detta är en övergångslösning för att länsstyrelsen ska kunna säkerställa att information om förändringen har nått ut på bred front. Det nya avtalet innebär också att alla stugor och fjällstationer öppnar två veckor senare under sommarsäsongen, av hänsyn till rennäringen och kalvarnas tillväxt.

Regeringen tillsatte den 20 maj 2021 en parlamentariskt sammansatt kommitté (dir. 2021:35) som bl.a. ska lämna ett förslag till en ny renskötsellag som ska ersätta den nuvarande rennäringslagen (1971:437). En av frågorna som berörs i direktiven är renskötselrätten. Den s.k. Renmarkskommittén ska analysera regleringen i rennäringslagen om intrång i renskötselrätten och bedöma om den är förenlig med grundlagens och Europakonventionens rättighetsreglering, och vid behov föreslå en ny reglering. Den 16 juni 2022 beslutade regeringen om ett visst tilläggsdirektiv (dir. 2022:58). I juni 2023 redovisades delbetänkandet Jakt och fiske i renbetesland (SOU 2023:46). Uppdraget ska slutredovisas senast den 20 maj 2025.

Utskottets ställningstagande

Matpriser

Utskottet delar regeringens uppfattning att det finns ett behov av att närmare undersöka konkurrenssituationen med anledning av de stora prisökningar som skett under senare tid inom branscher där ökade kostnader och bristande konkurrens kan tänkas vara orsaker till ökade priser. Utskottet välkomnar

därför att Konkurrensverket i juni 2023 fick i uppdrag av regeringen att analysera konkurrenssituationen inom livsmedelskedjan och hur priserna har ökat i förhållande till kostnaderna inom bl.a. dagligvaruhandeln. Som beskrivs ovan har Konkurrensverket därefter utfört ett flertal analyser av denna fråga. Genomlysningen av livsmedelsbranschen kommer att fortsätta under 2024 och Konkurrensverket avser att presentera en rapport vid halvårsskiftet 2024. I avvaktan på pågående arbete avstyrks motion 2023/24:2628 (S) yrkande 13.

Bekämpningsmedel

Utskottet kan konstatera att Sverige sedan länge har bedrivit ett arbete med hållbar användning av växtskyddsmedel och välkomnar den nationella handlingsplanen för hållbar användning av växtskyddsmedel för perioden 2023–2027 som regeringen beslutade om i mars 2023. Det övergripande målet för den nationella handlingsplanen är att minska risker för människors hälsa och miljön av användningen av växtskyddsmedel inom landet. En hållbar och säker användning av växtskyddsmedel är även viktig för att stärka livsmedelsproduktionen. Sverige har en betydligt lägre användning av växtskyddsmedel per hektar jämfört med de flesta länder i Europa och resthalter från växtskyddsmedel i inhemskt producerade vegetabilier är låga. Det är därför enligt utskottet positivt att arbetet med att säkerställa en hållbar användning av växtskyddsmedel kommer att fortsätta även i framtiden med stöd av handlingsplanen.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 2023/24:991 (V) yrkande 23.

Utskottet noterar vidare att Naturvårdsverket under 2020 inrättade ett provningssystem för biologiska bekämpningsmedel som består av makroorganismer. Inom ramen för detta provningssystem görs en riskbedömning. Utskottet noterar att målet med det nya systemet, som ska bidra till att uppfylla miljökvalitetsmålet Giftfri miljö, är att förbättra förutsättningarna för att välja biologiska bekämpningsmedel framför kemiska vid odling eller annan verksamhet. Utskottet vill betona betydelsen av att i ökad utsträckning kunna ersätta kemiska bekämpningsmedel med biologiska. Även biologiska bekämpningsmedel måste dock användas med stor försiktighet, bl.a. för att inte skada den biologiska mångfalden.

Det finns inget harmoniserat ramverk inom EU för att släppa ut produkter som används för biologisk kontroll av växtskadegörare. Importkrav och användning av biologiska bekämpningsmedel skiljer sig väsentligt åt mellan olika medlemsstater. Alla medlemsstater har inte nationell lagstiftning på plats och de olika nationella regelverk som finns på plats är inte enhetligt utformade. Som framgår ovan pågår för närvarande inte några diskussioner inom EU om ett harmoniserat regelverk.

Utskottet ser inte skäl att nu vidta några åtgärder med anledning av motion 2023/24:403 (SD) yrkande 18. Motionsyrkandet avstyrks.

Produktion av gödningsmedel

Utskottet kan konstatera att nationell produktion av gödningsmedel är en viktig fråga att beakta i ett beredskapsperspektiv. Utskottet välkomnar därför att Jordbruksverket har fått i uppdrag av regeringen att närmare analysera utvecklingen av ny inhemsk produktion av gödningsmedel till jordbruket. Miljöprövningen av anläggningar har visat sig vara en faktor som kan fördröja eller förhindra att produktionsanläggningar för gödningsmedel etableras. Det är därför positivt att regeringen har initierat ett arbete som ska leda till att miljöprövning av ny verksamhet påskyndas. På EU-nivå pågår ett arbete med att säkra tillgången till gödselmedel till överkomliga priser.

Utskottet noterar att det i utredningsbetänkandet Livsmedelsberedskap för en ny tid (SOU 2024:8) bedöms att frågan om ändamålsenligt regelverk för inhemsk produktion av mineralgödsel bör utredas. Betänkandet bereds inom Regeringskansliet.

Med hänvisning till det arbete som pågår avstyrks motion 2023/24:403 (SD) yrkande 10.

Småbrukares rättigheter

Utskottet vill inledningsvis understryka den självklara betydelsen av att mänskliga rättigheter respekteras. I detta sammanhang kan det regeringen anför i sina regeringsförklaringar 2022 och 2023 lyftas fram. Regeringen anför här att det regelbaserade internationella systemet, respekten för FN-stadgan och skyddet för mänskliga rättigheter är grundläggande för utrikespolitiken och att grunden är den regelbaserade internationella ordningen, försvaret av demokrati, mänskliga rättigheter och respekten för FN-stadgan. Vidare anger regeringen i den senaste budgetpropositionen att en oroande utveckling globalt i fråga om respekten för mänskliga rättigheter ytterligare har aktualiserat behovet av robusta strukturer för att skydda de mänskliga rättigheterna. Sverige är och ska enligt regeringen fortsätta att vara en förebild när det gäller respekten för de mänskliga rättigheterna. Utskottet välkomnar detta.

När det gäller FN:s deklaration om jordbrukares och andra lantarbetares rättigheter som antogs i december 2018 konstaterar utskottet att Sverige röstade emot förslaget, bl.a. av det skälet att vissa delar i förklaringen ansågs oförenliga med rättsligt bindande multilaterala avtal och nationell lagstiftning. Sveriges representant anförde även att Sverige är förbundet att fortsätta att främja och skydda alla människors mänskliga rättigheter utan åtskillnad av något slag, inklusive de som bor på landsbygden.

Utskottet anser mot denna bakgrund att det inte att det bör tas något initiativ med anledning av motion 2023/24:989 (V) yrkande 9. Motionsyrkandet avstyrks.

Rennäringen

I fråga om förhållandena i den s.k. Jämtlandstriangeln kan utskottet konstatera att länsstyrelsen i december 2023 beviljade STF:s ansökan om markupplåtelse

i västra Jämtlandsfjällen och Härjedalen. Ett nytt markupplåtelseavtal gäller därmed för området. När det gäller begäran om att uppdatera praxis vill utskottet framhålla att praxis utvecklas vid våra domstolar och myndigheter vid tillämpningen av lagar och förordningar. Riksdagen får inte bestämma hur en domstol ska döma i det enskilda fallet eller hur en förvaltningsmyndighet i ett särskilt fall ska besluta i ett ärende som rör myndighetsutövning mot en enskild. Utskottet noterar att Renmarkskommittén inom ramen för sitt uppdrag bl.a. ska analysera regleringen i rennäringslagen om intrång i renskötselrätten. I avvaktan på resultatet av detta arbete och mot bakgrund av vad som nu anförts avstyrker utskottet motion 2023/24:224 av Josef Fransson (SD) yrkandena 3 och 4.

Motioner som bereds förenklad

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår de motionsyrkanden som beretts i förenklad ordning.

Utskottets ställningstagande

De motionsyrkanden som finns upptagna i bilaga 2 rör samma eller i huvudsak samma frågor som utskottet har behandlat tidigare under valperioden, se betänkandena 2022/23:MJU6, 2022/23:MJU7 och 2022/23:MJU11. Utskottet avstyrker därför dessa motionsyrkanden. Tidigare ståndpunkter framgår av de nämnda betänkandena.

Reservationer

1. Målsättningar inom den gemensamma jordbrukspolitiken, punkt 1 (SD)

av Martin Kinnunen (SD), Staffan Eklöf (SD), Beatrice Timgren (SD) och Rashid Farivar (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2023/24:378 av Staffan Eklöf m.fl. (SD) yrkande 23 och

2023/24:403 av Staffan Eklöf m.fl. (SD) yrkande 7.

Ställningstagande

Sverigedemokraterna vill stödja den ekologiska produktionen att utvecklas mot högre produktivitet, ökad miljönytta och ökad effektivitet. Det är sedan konsumenternas efterfrågan som ska styra utbudet. EU-kommissionen föreslår nu, utan att göra en konsekvensanalys, att unionen ska gå från 8 till 25 procents ekologisk odling till 2030. Vi anser att Sverige i hanteringen inom EU av mål för ekologisk produktion och konsumtion ska verka för att eventuella mål inte blir bindande.

Den nuvarande EU-kommissionen har under sin mandatperiod föreslagit många bindande procentmål utan att konsekvenserna för ekonomi, miljö, sociala och kulturella värden samt landsbygdernas förutsättningar eller andra viktiga värden har analyserats. Det motsätter vi oss starkt. Sverige bör verka för att konsekvensanalyser alltid görs innan målsättningar antas på EU-nivå.

2. Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027, punkt 2 (S)

av Anna-Caren Säterberg (S), Joakim Järrebring (S), Malin Larsson (S), Tomas Kronståhl (S) och Jytte Guteland (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2628 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 5 och avslår motionerna
2023/24:1519 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkandena 58 och 59,
2023/24:2457 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 42 och
2023/24:2479 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkande 2.

Ställningstagande

Med Rysslands invasion av Ukraina som en väckarklocka är det klart att vi måste ha kapaciteten att säkra vår egen livsmedelsproduktion, särskilt i kris- eller krigstider. Vår förmåga att upprätthålla denna produktion förstärks genom EU:s nya gemensamma jordbrukspolitik, som lägger stor vikt vid hållbarhet. Med en strategisk plan till ett värde av 60 miljarder kronor för 2023–2027, varav 15 miljarder finansieras av Sverige självt, har den tidigare socialdemokratiska regeringen gjort viktiga satsningar. Detta inkluderar 4,3 miljarder kronor för jordbrukets, miljöns och landsbygdens utveckling samt specifika stöd för unga lantbrukare och förbättrad djurvälstånd.

Efter Rysslands invasion av Ukraina och dess påföljande ekonomiska effekter har jordbruket stått inför stora utmaningar. Som svar tillkom stödpaket på över 3 miljarder kronor, och ytterligare krispaket på 2 miljarder kronor, för att säkra livsmedelsproduktionen.

Vi anser att Sveriges livsmedelsförsörjningsförmåga bör förstärkas genom EU:s gemensamma jordbrukspolitik.

3. Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027, punkt 2 (C)

av Rickard Nordin (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2023/24:2457 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 42 och
2023/24:2479 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkande 2 och
avslår motionerna

2023/24:1519 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkandena 58 och 59 samt
2023/24:2628 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 5.

Ställningstagande

Att det finns tillgång till brukningsbar jordbruksmark är grunden för en starkt svensk livsmedelsförsörjning, och störst betydelse har det att vi kan öka

avkastningen från befintliga jordbruksarealer. Det finns även åkermark som legat för fäfat i flera år men som med relativt små insatser kan brukas igen. Jag och mitt parti vill därför införa ett nytt stöd för restaurering och nyodling av åkermark. Det ska ha som främsta syfte att främja ett aktivt brukande och öka matproduktionen, men det kan också ha ett kulturhistoriskt värde eller fylla ett miljö- och klimatsyfte eftersom det finns åkermarker som inte lämpar sig för matproduktion utan där exempelvis återvätning är ett bättre alternativ. Återvätning har tveklöst en stor klimatpotential när det kommer till organogena marker (torv- och gyttejordar). Dessa läcker i dag mycket klimatgaser. Med ett samlat nationellt grepp om jordbruksmarksrestaurering kan vi åstadkomma ett mer effektivt nyttjande av våra jordbruksarealer.

Vidare spelar stöden i den gemensamma jordbrukspolitiken en viktig roll för utvecklingen inom svenskt jordbruk och bidrar till såväl miljömålen som en ökad livsmedelsproduktion. När den socialdemokratiska regeringen i december 2021 lämnade över den strategiska planen för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027 till EU-kommissionen valde den att inte ta med vallstödet som en åtgärd i planen. Det beslutet är jag kritisk till.

Odling av vall, framför allt i slättbygd, har flera stora miljö- och klimatfördelar. Förbättrad markstruktur, kolinlagring, minskat växtnäringssläckage och en ogrässanerande effekt är några exempel. Jag anser att regeringen bör återinföra vallstödet i någon form.

4. Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027, punkt 2 (MP)

av Emma Nohrén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:1519 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkandena 58 och 59 samt avslår motionerna

2023/24:2457 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 42,

2023/24:2479 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkande 2 och

2023/24:2628 av Anna-Caren Sätherberg m.fl. (S) yrkande 5.

Ställningstagande

Jordbruket står inför nya utmaningar men också nya möjligheter. I syfte att skapa bättre förutsättningar för innovation och spridning av nya metoder vill jag och mitt parti införa stöd till innovationsjordbruk, så att pionjärer ges

förutsättningar att utveckla nya brukningsmetoder med ökad klimatanpassning och minskad klimatpåverkan i synergi med stärkt biologisk mångfald.

Jag ser även behov av att tillsätta en utredning om att ta fram ett styrmedelspaket för ett långsiktigt hållbart och klimateffektivt jordbruk som beaktar även andra miljömål och samhällsmål.

5. Ett konkurrenskraftigt lantbruk, punkt 3 (S)

av Anna-Caren Säterberg (S), Joakim Järrebring (S), Malin Larsson (S), Tomas Kronståhl (S) och Jytte Guteland (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2628 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 3.

Ställningstagande

Det svenska jordbruket spelar en central roll, inte bara för att producera kvalitativ och näringsrik mat, utan även för att upprätthålla arbetsmöjligheter och skapa öppna landskap. Dess betydelse har blivit än tydligare mot bakgrund av de gröna näringarnas roll i klimatomställningen och Sveriges behov av att säkra livsmedelsförsörjningen. Vi anser att Sverige ska ha levande och livskraftiga landsbygder med ett konkurrenskraftigt och miljömässigt hållbart jordbruk.

6. Generationsskiften, punkt 4 (SD)

av Martin Kinnunen (SD), Staffan Eklöf (SD), Beatrice Timgren (SD) och Rashid Farivar (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:403 av Staffan Eklöf m.fl. (SD) yrkande 46 och

avslår motionerna

2023/24:252 av Kristoffer Lindberg (S) och

2023/24:1972 av Ida Karkiainen (S).

Ställningstagande

För oss handlar landsbygdspolitik om att ge goda förutsättningar för människor som lever, bor och verkar där. Generationsskiften och företagsöverlåtelser inom lantbruksföretag kommer i allt högre grad att innebära stora kapitalinsatser. Det bör utredas hur generationsskiften inom lantbruket i högre grad ska kunna underlättas. En sådan utredning bör vara bred och åtminstone omfatta jordförvärvs- och arrendelagstiftning, arvsregler, EU:s stödregler och regler som minskar frihetsgraderna vid avverkning av skog. Den bör även blicka ut mot olika avtalsformer som prövas i dag vid generationsskiften.

7. Främjande av en växtbaserad jordbrukssektor, punkt 5 (MP)

av Emma Nohrén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:962 av Emma Berginger och Emma Nohrén (båda MP) yrkandena 1, 2 och 4 samt

avslår motionerna

2023/24:1745 av Anne-Li Sjölund m.fl. (C),

2023/24:1950 av Magnus Manhammar (S) och

2023/24:1953 av Magnus Manhammar (S) yrkandena 1–5.

Ställningstagande

För att klara klimatomställningen behöver utsläppen från produktionen av våra livsmedel minska. Ett sätt är att äta mer växtbaserat. Efterfrågan på livsmedel baserade på växtbaserade proteiner ökar. Jordbruksverket prognostiserar efterfrågan på baljväxter för humankonsumtion till 75 000–85 000 ton 2030. Det skulle behöva odlas på ytterligare 8 000 hektar för att ersätta import av baljväxter som främst går till livsmedel. För att möta den ökade efterfrågan på livsmedel av växtbaserat protein kan det behövas ytterligare 8 000 till 12 000 hektar 2030. Enligt Jordbruksverket finns den arealen tillgänglig.

Men tyvärr är det svårt för konsumenter att hitta produkter som är baserade på svenska, växtbaserade proteiner. Lantbrukarnas Riksförbund konstaterar att det finns en stor potential för ökad odling av proteingrödor i Sverige. Bristen på inhemska växtbaserade proteiner beror till stor del på att det inte finns svenska förädlingsanläggningar. Så länge det inte finns förädlingsanläggningar är det svårt att få upp odlingsvolymerna, och utan att det

tillhandahålls stora odlingsvolymerna är det inte lönsamt att investera i inhemska anläggningar.

Totalt har 16 medlemsstater inom EU valt att införa stöd kopplat till proteingrödor i jordbrukspolitiken. Jag och mitt parti vill att regeringen tar fram ett stimulanspaket för att öka odlingen av proteingrödor och att man samtidigt stöder utvecklingen av förädling av växtprotein.

Vidare finns det även i fortsättningen behov av forskning och utveckling när det gäller förädling av proteingrödor. Det handlar om alltifrån växtförädling till affärsmodeller. Det är också viktigt att kunskapen som utvecklas inom akademien når livsmedelsföretagen. Därför behövs sammanhängande satsningar på forskning, innovation och marknadsutveckling.

8. Klimatanpassning, ökad ekologisk hållbarhet och stärkt motståndskraft, punkt 6 (V, MP)

av Emma Nohrén (MP) och Kajsa Fredholm (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2023/24:903 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkandena 28 och 29.

Ställningstagande

Jordbruket behöver goda förutsättningar i hela landet, inte bara i de bördiga slättbygderna utan också mindre jordbruk i Norrland och i skogs- och mellanbygd, landsändar där förutsättningarna för jordbruk ofta är svårare. Vi behöver stödja klimatanpassning, ökad ekologisk hållbarhet och stärkt motståndskraft när det gäller svenskt jordbruk så att vi kan producera mer mat i ett förändrat klimat. Vidare anser vi att klimatanpassning, ökad ekologisk hållbarhet och stärkt motståndskraft ska utgöra utgångspunkter i arbetet med Sveriges nya livsmedelsstrategi.

I tider av kris och tilltagande klimatförändring ökar behovet av ett levande jordbruk i hela landet än mer. De små och medelstora jordbruken är mycket viktiga för den svenska livsmedelsproduktionen och behövs för att upprätthålla försörjningsförmågan i hela landet. De är viktiga för livsmedelsystemets motståndskraft och krisberedskapen, och de utgör en viktig pusselbit i en livskraftig landsbygd.

9. Jordbruksproduktion i ett förändrat klimat, punkt 7 (MP)

av Emma Nohrén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2023/24:996 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkande 95 och

2023/24:1519 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 65.

Ställningstagande

Jag och mitt parti vill se ett levande lantbruk i hela Sverige, som säkrar en högre självförsörjningsförmåga av livsmedel, foder, energi och råvaror. Ett lantbruk där råvaror, energi och tjänster produceras nära konsumenten och där förädlingen i ökad utsträckning sker lokalt. Såväl stora som små företag inom de gröna näringarna ska stimuleras att använda hållbara metoder som stärker biologisk mångfald och andra ekosystemtjänster.

Jordbrukspolitiken har under lång tid varit inriktad på storleks-rationalisering. För att kunna ha ett levande lantbruk i hela landet som bidrar till landsbygdsutveckling ur ett bredare perspektiv samt ett mer regenerativt jordbruk, ökad självförsörjningsgrad och mindre sårbarhet måste jordbrukspolitiken också främja små och mellanstora jordbruk. Ett levande lantbruk i hela landet är avgörande också för stärkt motståndskraft i klimatkrisens spår. Sveriges och EU:s jordbrukspolitik ska därför inriktas på att öka miljö- och klimatnyttan samt säkra livsmedelsproduktionen i ett förändrat klimat.

Vidare är mitt partis mål att Sverige ska vara självförsörjande på hållbart producerade biobränslen senast 2030. Jag och mitt parti vill utveckla användningen av biomassa från jordbruket för bioenergiproduktion, t.ex. genom att odla mer hållbara energigrödor och använda skörderester eller gödsel för biogasproduktion.

10. Effekterna av ett förändrat klimat, punkt 8 (SD)

av Martin Kinnunen (SD), Staffan Eklöf (SD), Beatrice Timgren (SD) och Rashid Farivar (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2023/24:375 av Beatrice Timgren m.fl. (SD) yrkande 6 och
avslår motionerna
2023/24:1234 av Christofer Bergenblock (C) och
2023/24:2479 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkande 3.

Ställningstagande

Årliga variationer i temperatur och nederbörd kan innebära stora utmaningar för foderförsörjningen till hästnäringen och hästsporten i Sverige. Vissa år kan exempelvis sommartorka leda till sämre skördar och ökade foderpriser, vilket skapar problem för många djurägare, däribland hästägare. I sådana situationer kan djurägare tvingas att importera foder av lägre kvalitet från utlandet, vilket medför högre transportkostnader och risker för att smittor sprids över gränserna. Dessutom kan långa transportsträckor bidra till ökade utsläpp, vilket är negativt för miljön.

För att säkerställa en stark och konkurrenskraftig hästnäring och hästsport i Sverige är det viktigt att vidta åtgärder för att garantera en hållbar och tillförlitlig foderförsörjning, särskilt under kriser och utmanande väderförhållanden. Vi anser bl.a. att utbildning och information om riskhantering bör ges till djurägare så att de kan förbereda sig inför kriser och agera på ett ansvarsfullt sätt. Detta kan inkludera rådgivning om att ha egna foderreserver och teckna försäkringar för att skydda sig mot plötsliga prisökningar.

11. Effekterna av ett förändrat klimat, punkt 8 (C)

av Rickard Nordin (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2023/24:2479 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkande 3 och
avslår motionerna
2023/24:375 av Beatrice Timgren m.fl. (SD) yrkande 6 och
2023/24:1234 av Christofer Bergenblock (C).

Ställningstagande

Jag anser att insatser för att rusta svenska lantbruksföretag mot klimatförändringarna behöver övervägas. Med ökat extremväder följer ökade risker med torka och foderbrist, översvämningar som förstör grödor och bete, stora bränder och nya djursjukdomar. Det är mindre kostsamt för samhället och

lantbruksföretagen att hantera dessa kostnader nu än i framtiden. Trots det är investeringsbehoven redan i dag enorma. Lantbrukarnas Riksförbund har uppskattat att det enbart för att klara jordbrukets vattenförsörjning kommer att behöva investeras drygt 10 miljarder kronor i fler bevattningsdammar fram till 2050.

12. Näringsläckage, punkt 9 (SD)

av Martin Kinnunen (SD), Staffan Eklöf (SD), Beatrice Timgren (SD) och Rashid Farivar (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:379 av Beatrice Timgren m.fl. (SD) yrkandena 8 och 11 samt avslår motionerna

2023/24:379 av Beatrice Timgren m.fl. (SD) yrkandena 9, 12 och 13 samt

2023/24:1519 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 60.

Ställningstagande

Buffertremor, bestående av gräs, buskar eller träd, är en effektiv metod för att minska näringsläckage från jordbruksmark till vattendrag och bidra till en bättre vattenkvalitet. De fungerar som barriärer som fångar upp och filtrerar näringsämnen som kväve och fosfor, vilket minskar risken för övergödning i vattenmiljöer. Dessutom bidrar de till att minska jorderosion genom att binda jordpartiklar och förbättra markstrukturen.

Även om växterna i buffertremsan frigör näringsämnen när de dör och bryts ned, sker detta långsamt och över en längre tidsperiod. Detta innebär att en del av näringsämnena återförs till marken och tas upp av nya växter, vilket minskar mängden näringsämnen som når vattendragen.

Buffertremor erbjuder också flera andra miljöfördelar, såsom att skapa livsmiljöer för vilda djur och bidra till biologisk mångfald. De kan även fungera som skydds-zoner för att reducera spridning av bekämpningsmedel till vattendrag.

Vidare kan täckgrödor vara en effektiv åtgärd för att minska övergödning och jorderosion inom jordbruket. Ett exempel på en sådan gröda är täckbönor, som är en kvävefixerande gröda som kan bidra till att minska behovet av konstgödsel och samtidigt förbättra markstrukturen. En utredning om nuvarande användning och tidigare forskning när det gäller täckbönor skulle kunna bidra till att hitta de mest effektiva och lämpliga sorterna för Sveriges

klimat och jordbruksförhållanden. Detta skulle möjliggöra för jordbrukare att använda täckbönor på ett mer effektivt sätt.

13. Näringsläckage, punkt 9 (MP)

av Emma Nohrén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:1519 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 60 och

avslår motion

2023/24:379 av Beatrice Timgren m.fl. (SD) yrkandena 8, 9 och 11–13.

Ställningstagande

Jordbruket står inför nya utmaningar men också nya möjligheter. Jag anser bl.a. att man bör ge Naturvårdsverket, Jordbruksverket, Vinnova och andra lämpliga myndigheter i uppdrag att främja ny teknik och innovation för att minska utsläppen ytterligare från hantering av stallgödsel och användning av växtnäring.

14. Öppna landskap och biologisk mångfald, punkt 10 (S)

av Anna-Caren Säterberg (S), Joakim Järrebring (S), Malin Larsson (S), Tomas Kronståhl (S) och Jytte Guteland (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2628 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 4.

Ställningstagande

Säkerställandet av biologisk mångfald i Sverige är nära kopplat till upprätthållandet av ett aktivt levande jordbruk. Ett livskraftigt och miljömässigt hållbart jordbruk är viktigt för att bevara det öppna landskapet, vilket i sin tur skyddar många vilda växt- och djurarter från att förlora sina livsmiljöer. När jordbruket upphör tenderar dessa öppna landskap att växa igen, vilket hotar den biologiska mångfalden. Vi anser att vikten av ett svenskt beteskraav inte

kan understrykas nog, eftersom betande djur spelar en avgörande roll för att behålla dessa landskap och därmed stödja den biologiska mångfalden.

15. Växtförädling, punkt 11 (S)

av Anna-Caren Säterberg (S), Joakim Järrebring (S), Malin Larsson (S), Tomas Kronståhl (S) och Jytte Guteland (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2628 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 16 och avslår motion

2023/24:1017 av Josef Fransson (SD).

Ställningstagande

Växtförädling och modern växtbioteknik kommer att vara en viktig pusselbit i EU:s och Sveriges jordbruk framöver. Nya tekniker som exempelvis CRISPR-Cas9 gör det möjligt att ta fram grödor för en hållbar livsmedelsproduktion och främjar utvecklingen av ett hållbart och lönsamt jord- och skogsbruk. Vi tycker att det är viktigt att man lyssnar på och utgår från vetenskapen och forskningen när det gäller frågor om kloning eller genetiskt modifierade (GMO) produkter och behandlingar. Gentekniken ska vara etiskt försvarbar och användas så att människors och djurs hälsa och miljön skyddas. EU-kommissionen har nyligen föreslagit en mer tillåtande reglering av växter som tagits fram med nya genomiska tekniker, särskilt om detta också hade kunnat ske på naturlig väg. Vi välkomnar detta förslag.

Vi tror att växtförädlingen är en viktig fråga att diskutera framöver. Växtförädlingen kan leda till en förbättrad livsmedelsförsörjning i världen och till bättre produkter som efterfrågas av konsumenter och som är producerade mer hållbart. Exempelvis kan vi med genetiskt modifierade grödor möjliggöra ökad motståndskraft mot vissa sjukdomar och att man i framtiden slipper använda bekämpningsmedel. Vi kan också med hjälp av genterapi behandla sjukdomar som vi inte tidigare kunnat behandla. Vi ser det vidare som mer etiskt försvarbart när man använder tekniker som redigerar gener, som CRISPR-Cas9-tekniken som vann Nobelpriset i kemi 2020, än att lägga till gener som hämtats från helt andra organismer. Det är också viktigt att alltid väga risk mot nytta och att hänsyn tas till försiktighetsprincipen när man fattar beslut om huruvida en GMO med en viss egenskap ska användas eller inte. Men försiktighetsprincipen innebär också att en bättre och säkrare teknik bör användas i stället för en äldre med mindre precision och säkerhet.

16. **Forskning om foderproduktion, punkt 12 (SD)**

av Martin Kinnunen (SD), Staffan Eklöf (SD), Beatrice Timgren (SD) och Rashid Farivar (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:375 av Beatrice Timgren m.fl. (SD) yrkande 4.

Ställningstagande

För att säkerställa en långsiktig och hållbar foderproduktion vid kris är det viktigt att vidta åtgärder på flera nivåer. Vi anser att en åtgärdsplan bör tas fram som omfattar stöd till forskning och utveckling inom foderproduktion och fodersäkerhet. Detta är grundläggande för att säkerställa en hållbar och effektiv foderproduktion i Sverige samt för att hitta alternativa foderkällor och förbättra foderkonserveringstekniker.

17. **Matpriser, punkt 13 (S)**

av Anna-Caren Säterberg (S), Joakim Järrebring (S), Malin Larsson (S), Tomas Kronståhl (S) och Jytte Guteland (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2628 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 13.

Ställningstagande

Allt fler hushåll i Sverige brottas med rusande matpriser. Var tredje ensamstående förälder som tjänar under 35 000 kronor har inte råd att köpa näringsriktig mat till sina barn. Faktum är att det senaste årets matprisökningar är de kraftigaste ökningarna som skett sedan 1950-talet. Prisuppgångar på mat har skett i historien tidigare, men inte i den här hastigheten. Det är inte rimligt att de svenska matpriserna skenar mer än i andra länder. Det är en utveckling som vi inte kan acceptera.

Vi kräver därför att regeringen tillsätter en priskommission för sänkta matpriser. I den ska aktörer för hela livsmedelskedjan ingå, från producenter och grossister till butiksjättar samt konsumentorganisationer och berörda myndigheter. Vi är övertygade om att pensionärsorganisationerna som har en lång erfarenhet av att granska livsmedelspriserna skulle ha en viktig roll i att granska prisutvecklingen och sätta press. På samma sätt har konsumentorganisationerna och andra delar av civilsamhället unik kunskap om grupper som drabbas särskilt hårt av matinflationen.

Syftet med en matpriskommission ska vara att ta kontroll över prisutvecklingen och se till att det inte sker oskäligen höjningar av matpriserna. Varje led i livsmedelskedjan måste fundera över om man gör vad man kan för att hålla tillbaka prisutvecklingen. Tyvärr har regeringen och Sverigedemokraterna visat en förbluffande passivitet i de här frågorna. Ända sedan början av året, när förslaget om en matpriskommission presenterades, har regeringen och Sverigedemokraterna lutat sig tillbaka, samtidigt som svenska barnfamiljer och pensionärer pressas hårdare ekonomiskt än på flera decennier av stigande matpriser. Det är ovärdigt ett rikt land som Sverige.

18. Bekämpningsmedel, punkt 14 (SD)

av Martin Kinnunen (SD), Staffan Eklöf (SD), Beatrice Timgren (SD) och Rashid Farivar (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:403 av Staffan Eklöf m.fl. (SD) yrkande 18 och

avslår motion

2023/24:991 av Andrea Andersson Tay m.fl. (V) yrkande 23.

Ställningstagande

Användning av biologiska bekämpningsmedel (nematoder, insekter och spindeldjur, NIS) kan minska användningen av kemiska bekämpningsmedel, vilket minskar belastningen på miljön och är fördelaktigt ur arbetsmiljösynpunkt. Det finns dock exempel på att insekter som har använts som biologiska bekämpningsmedel har spridit sig från utsättningsplatsen, förökat sig kraftigt och orsakat miljöproblem genom att livnära sig på eller konkurrera ut naturligt förekommande arter. Ett sådant exempel är harlekinnäckelpigan.

Vi anser att goda riskbedömningar måste göras innan godkännande, och en hög försiktighetsnivå måste gälla. I motsats till genetiskt modifierade djur så får alla använda en NIS om den en gång har godkänts och ingen övervakning

krävs efter godkännande, inte ens i de få fall där godkännandet begränsas till växthus. Det leder till att ingen vet hur mycket och var den används och det finns ingen aktivitet som följer upp om riskbedömningen vid godkännandet var korrekt eller inte.

Vi vill inte se en EU-lagstiftning, men vi vill att alla EU:s medlemsstater ska uppmanas att ha regelverk för prövning, riskbedömning och övervakning av biologiska bekämpningsmedel eftersom organismerna kan komma att sprida sig över landsgränser i värsta fall.

19. Bekämpningsmedel, punkt 14 (V)

av Kajsa Fredholm (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2023/24:991 av Andrea Andersson Tay m.fl. (V) yrkande 23 och
avslår motion
2023/24:403 av Staffan Eklöf m.fl. (SD) yrkande 18.

Ställningstagande

Kemisk bekämpning är fortfarande den vanligaste bekämpningsmetoden mot oönskade växter och djur inom jordbruket. Kemikalier från bekämpningen ger negativa effekter för den biologiska mångfalden och kan på både kort och lång sikt påverka människors hälsa. En rik biologisk mångfald är nödvändig för vår matförsörjning och bidrar bl.a. till pollinering och bekämpning av skadegörare. Användningen av kemiska bekämpningsmedel är fortfarande hög i det konventionella jordbruket i Sverige. I det ekologiska jordbruket är dock väldigt få bekämpningsmedel tillåtna.

Kemikalieinspektionen har konstaterat att samtidigt som det konventionella jordbruket blir intensivare ses en ökning av risken för negativa effekter på vattenlevande organismer. I det svenska miljöövervakningsprogrammet konstateras regelbundet bekämpningsmedel i vattendragen i jordbrukslandskapet. Myndigheten anser att det krävs genomgripande förändringar för att komma bort från det kemikalieberoende som livsmedelsproduktionen nu lider av, vilket förutsätter insatser för att utveckla och införa alternativ till kemisk bekämpning. Jag och mitt parti anser att Sverige, i likhet med Frankrike och Danmark, måste använda nationell reglering och nationella styrmedel i större utsträckning för att minska användningen av bekämpningsmedel och att en handlingsplan bör antas med detta syfte. Jag anser att Sverige bör anta en

handlingsplan för att fasa ut användningen av skadliga kemiska bekämpningsmedel.

20. Produktion av gödningsmedel, punkt 15 (SD)

av Martin Kinnunen (SD), Staffan Eklöf (SD), Beatrice Timgren (SD) och Rashid Farivar (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2023/24:403 av Staffan Eklöf m.fl. (SD) yrkande 10.

Ställningstagande

Sverige behöver, på grund av ett sämre säkerhetspolitiskt läge, förstärka sitt totalförsvaret. Vad som orsakar nästa kris i Sverige och hur den kommer att gestalta sig är svårt att sätta om, men vi vet att den kommer och om vi inte kan säkerställa livsmedelsförsörjningen under kris kan resultatet bli katastrofalt. Den viktigaste delen av livsmedelsberedskap ligger i att Sverige höjer sin självförsörjningsgrad.

Sveriges beroende av import av gödselmedel orsakar kostnadsvängningar och en sårbarhet som påverkar vår motståndskraft i kris och krig negativt. Därför är det viktigt att finna kostnadseffektiva metoder att producera gödningsmedel i Sverige. Om de kan bidra till bättre möjlighet att recirkulera näringsämnen är det positivt. Flera lovande projekt finns. Regeringen bör följa dessa projekt och vid behov hjälpa dem att komma över hinder. Alternativ med en betydande permanent högre kostnad är dock mindre intressanta, eftersom de antingen skulle driva upp kostnadsläget i jordbruket eller göra det ännu mer stödberoende.

21. Småbrukares rättigheter, punkt 16 (V)

av Kajsa Fredholm (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2023/24:989 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkande 9.

Ställningstagande

Av den mat vi äter kommer 70 procent från små till mellanstora jordbruk globalt. Oftast är de konflikter som uppstår med transnationella företag och agroexportföretag länkade till småbrukares tillgång till land och vatten. Det är vanligt med hot och våld mot småbrukares ledare när dessa konflikter uppstår. Enligt IPCC-rapporten *Climate Change and Land* från 2019 krävs en global jordbruksrevolution och ändrad kosthållning för att rädda planeten och undvika framtida svältkriser. I den globala jordbruksrevolutionen spelar småbrukare en viktig roll, det är inte genom storjordbruk vi löser livsmedelsförsörjningen, eller för den delen klimatkrisen. Eftersom handelsavtalen är utformade på ett sådant sätt att de uppmuntrar till storskaligt jordbruk som kan leverera enorma mängder av produkter via monokultur, behöver vi förändra innehållet i dessa avtal. I stället bör agroekologi och matsuveränitet främjas. Jag anser därför att Sverige bör ratificera FN:s deklaration om jordbrukares och andra lantarbetares rättigheter (*United Nations Declaration on the Rights of Peasants and Other People Working in Rural Areas, UNDROP*).

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2023/24

2023/24:224 av Josef Fransson (SD):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppdatera praxis vad gäller avvägningar mellan renskötsel och andra intressen i fjällvärlden och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en oberoende utredning kring hur renar påverkas av olika verksamheter samt hur många renar olika områden kan bära i relation till hur många som finns och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:252 av Kristoffer Lindberg (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att utreda hur staten ytterligare kan underlätta för generationsskiften av lantbruk och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:353 av Runar Filper m.fl. (SD):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett särskilt riktat stöd för bevarande av överloppsbyggnader och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:375 av Beatrice Timgren m.fl. (SD):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta till vara gamla hagar och unika platser och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i sitt arbete bör verka för att främja forskning och utveckling inom foderproduktion och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i sitt arbete bör verka för att främja riskhantering och utbildning för djurägare och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:377 av Martin Kinnunen m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Jordbruksverket tillsammans med andra myndigheter, i högre grad än i dag, bör verka för att bevara och utveckla hag- och betesmarkerna och tillkännager detta för regeringen.

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbeta för att bevara och utveckla odlingen av de gamla lantsorterna och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbeta för att bevara och utveckla de nordiska lantrasdjuren och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för ett livskraftigt och levande fäbodjordbruk och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillföra ytterligare incitament och resurser för att stärka arbetet med restaurering av natur- och kulturmiljöer i odlingslandskapet och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett särskilt riktat stöd för bevarande av överlopsbyggnader och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:378 av Staffan Eklöf m.fl. (SD):

22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att svensk livsmedelsproduktion ska styras av konsumenternas efterfrågan och inte av politiskt bestämda kvantitativa mål för konsumtion och produktion kopplade till specifika produktionsformer och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att eventuella EU-mål för ekologisk produktion och konsumtion inte blir bindande och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:379 av Beatrice Timgren m.fl. (SD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att strukturräkning bör lyftas fram som en åtgärd som underlättar upptag av näringsämnen för att minska läckage från jordbruk och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att statligt stöd även bör kunna utgå till dränering i samband med strukturräkning och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i sitt arbete bör beakta behoven av ökade forskningsinsatser för att finna effektiva metoder för att minska näringstillförseln från jordbruket och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att främja användningen av buffertremsor längs vattendrag och sjöar för att minska näringsläckage från jordbruksmark och tillkännager detta för regeringen.

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stödja precisionstillämpning av gödsel och bekämpningsmedel inom jordbruket för att minska övergödning och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda vilka täckgrödor som är lämpliga för svenskt klimat och jordbruk och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att erbjuda statligt stöd till jordbrukare som använder täckgrödor som åtgärd för att minska övergödning och jorderosion, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i sitt arbete bör verka för att erbjuda utbildning och rådgivning till jordbrukare om bästa praxis för att minska näringsläckage och övergödning och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:380 av Martin Kinnunen m.fl. (SD):

21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vid omarronderingsprojekt säkerställa att inte mark som någon tilldelas innehåller områden som riskerar att bli reservat och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:403 av Staffan Eklöf m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att samtliga berörda myndigheter ska genomföra EU-direktiv och tillämpa EU-förordningar på ett sätt som ger så goda konkurrensförutsättningar som möjligt för de landsbygdsnära näringarna och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att företrädare som förhandlar om regler på EU-nivå ska få instruktion att bedöma de positiva och negativa konsekvenserna för det svenska lantbruket av nya regler mycket tidigt i processen och verka för goda konkurrensförutsättningar för svenskt lantbruk, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att så långt det är möjligt verka för nationell beslutanderätt över jordbruket och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den gemensamma jordbrukspolitiken ska vara utformad på ett sätt som passar svenska förhållanden och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att EU-reglerna bör ges flexibilitet för att inte lantbrukare ska drabbas hårt av oförutsägbara händelser som de inte kan påverka, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att införa ett inventeringsbaserat miljöstöd för biologisk mångfald i jordbruket och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att konsekvensanalyser alltid görs innan målsättningar antas på EU-nivå och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen fortsatt bör följa utvecklingen av initiativ för produktion av gödningsmedel i Sverige och vid behov hjälpa sådana att komma över hinder och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att införa en åkermarksinventering och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utredning av hur dagens system för bedömning och tillståndsgivning i fråga om organismer för biologisk bekämpning fungerar och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att alla EU-medlemsstater ska ha regelverk för prövning, riskbedömning och övervakning av biologiska bekämpningsmedel och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen fortsatt ska främja biologiskt fungerande övergångszoner mellan skogs- och jordbruksmark och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att inrätta ett centrum för växtförädling i naturvårdens tjänst och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning om vad ett statligt lån för att överbrygga karenstiden för att få ut sin andel i en mejerikooperation skulle innebära för bl.a. konkurrensen, prissättningen, vinstfördelningen och lönsamheten i näringen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att svensk livsmedelsproduktion ska styras av konsumenternas efterfrågan och inte av politiskt bestämda kvantitativa mål för konsumtion och produktion kopplade till specifika produktionsformer och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska verka för att den ekologiska produktionens miljönytta och produktivitet ska öka och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur ett statligt stöd för medfinansiering av avbyttjänster för ökad social hållbarhet för animalieproducenter kan utformas och tillkännager detta för regeringen.

35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga ett pilotprojekt med statligt stöd för medfinansiering av avbyttjänster för mjölkproducenter och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska stödja satsningar på innovation och utveckling inom jordbrukssektorn och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i sitt arbete ska verka för att offentliga medel i högre utsträckning ska riktas till behovsdriven forskning samt att Formas och SLU bör ges i uppdrag att tydligare redovisa vilka medel som går till behovsdriven forskning samt vilka behov denna forskning svarar mot, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Jordbruksverket ska ges i uppdrag att försöka få till stånd förenklade förfaranden under direktiv 2001/18/EG för grödor med de mest okomplicerade genomredigeringarna och tillkännager detta för regeringen.
41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska arbeta skyndsamt på EU-nivå för att uppfylla 2019 års tillkännagivande om att verka för en moderniserad och teknikneutral gentekniklagstiftning och tillkännager detta för regeringen.
42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska verka för att EU-lagstiftningen för genetiskt modifierade växter ska tillåta medlemsstater att utfärda nationella godkännanden för utsläppande på marknaden om vissa villkor är uppfyllda, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga att förstärka det nordiska växtförädlingsprogrammet inom public-private partnership för att kunna utnyttja en eventuell öppning i regelverket för nya genomredigeringstekniker och tillkännager detta för regeringen.
44. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska säkerställa en fortsättning av projektet SLU Grogrund och tillkännager detta för regeringen.
45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i sitt arbete ska verka för att upprätta en funktion på SLU som kan tillgängliggöra nya forskningsrön och tekniker för rådgivare inom lantbruket samt aktivt fånga upp behov i lantbruksnäringen och kanalisera dessa till forskarsamhället, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur generationsskiften inom lantbruket i högre grad ska kunna underlättas och tillkännager detta för regeringen.

47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda vilka åtgärder som kan vidtas för att jordbruksstöden i högre grad bör gå till aktiva lantbrukare och tillkännager detta för regeringen.
49. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska förbättra förutsättningarna för ökad svensk proteinfoderodling och tillkännager detta för regeringen.
50. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning som ska göra en bred genomlysning med syftet att förenkla regleringen av jordbruk och ökad rättssäkerhet för jordbrukare och tillkännager detta för regeringen.
51. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att samtliga berörda myndigheter ska ha förenklingsuppdrag och föreslå slopade regleringar på nationell nivå och EU-nivå och tillkännager detta för regeringen.
54. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppmuntra och underlätta kompetenshöjande specialisering av tillsynspersonal genom samarbete mellan kommuner och tillkännager detta för regeringen.
55. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör säkerställa att alla myndigheter som prövar tillståndsansökningar och utövar tillsyn inom de areella näringarna noga följer förvaltningslagens bestämmelser och principer och tillkännager detta för regeringen.
60. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en översyn av reglerna för spridning och hantering av stallgödsel bör ske och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:412 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD):

15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utredning av möjligheter till markförsäljning ovanför odlingsgränsen i syfte att möjliggöra tillväxt och byggnation och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:443 av Tobias Andersson m.fl. (SD):

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda regelverket för markförsäljning ovanför odlingsgränsen och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:525 av Mats Green (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ekologisk odling och dess lägre avkastningsförmåga samt vilka konsekvenser det får för klimat, miljö, nationell säkerhet samt en globalt växande befolkning och tillkännager detta för regeringen.

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen då det gäller synen på mervärdet i ekologisk odling bör agera i enlighet med relevant forskning samt slutsatser från regeringens expertmyndigheter och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:558 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över om Sverige ska avskaffa det särskilda produktionsmålet för ekologisk odling och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:570 av Sten Bergheden (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en tydlig strategi för ökad produktion av svensk mat och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:572 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att jordbrukare inte ska drabbas av mer än en ekonomisk sanktion för ett och samma fel och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:573 av Sten Bergheden (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över lagar och regelverk i syfte att öka konkurrenskraften för och produktionen av svensk honung och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:578 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att berörda myndigheter ska beakta livsmedelsstrategins mål och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:579 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om inriktningen för hur målen för livsmedelsstrategin ska uppnås och hur uppföljningen av målen ska genomföras och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:582 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att se över regelverket för att öka även den småskaliga djurhållningen på landsbygden och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:723 av Ulrika Heindorff (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över en förstärkning av livsmedelsstrategin på så sätt att den ska inkludera hur Sverige kan bli världsledande på forskning, utveckling, produktion och export av vegetariska och veganska livsmedel och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:843 av Anders W Jonsson (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kontinuerligt arbeta för att förenkla regler för små eller nystartade livsmedelsföretag och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för ett mer systematiskt och strategiskt arbete med kompetensförsörjningen inom livsmedelskedjan och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:903 av Katarina Luhr m.fl. (MP):

28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stödja klimatanpassning, ökad ekologisk hållbarhet och stärkt motståndskraft inom svenskt jordbruk och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att klimatanpassning, ökad ekologisk hållbarhet och stärkt motståndskraft ska utgöra utgångspunkter i arbetet med Sveriges nya livsmedelsstrategi och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:962 av Emma Berginger och Emma Nohrén (båda MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram stimulanspaket för ökad odling av proteingrödor och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stödja utvecklingen av förädlingen av växtprotein och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om sammanhängande satsningar på forskning, innovation och marknadsutveckling och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:989 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V):

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör ratificera deklARATIONEN om småbrukares rättigheter (UNDROP) och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:991 av Andrea Andersson Tay m.fl. (V):

23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör anta en handlingsplan för att fasa ut användningen av skadliga kemiska bekämpningsmedel och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:996 av Per Bolund m.fl. (MP):

95. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sveriges och EU:s jordbrukspolitik ska inriktas på att öka miljö- och klimatnyttan samt säkra livsmedelsproduktionen i ett förändrat klimat och tillkännager detta för regeringen.
96. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att höja miljöersättningarna och främja odlingsmetoder som ökar jordens bördighet och kolinlagring och som bidrar till biologisk mångfald och andra miljöinsatser och tillkännager detta för regeringen.
- 97.1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att anta ett riksdagsbundet mål om att minst 50 procent av jordbruksmarken ska vara ekologisk till 2030, och offentlig sektor bör nå minst 75 procent upphandlad ekologisk mat till samma år, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Förslaget behandlas i den del som avser att anta ett riksdagsbundet mål om att minst 50 procent av jordbruksmarken ska vara ekologisk till 2030.

118. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att satsa på att återskapa naturbetesmarker och att sätta ett mål om att fördubbla arealen naturbetesmarker och tillkännager detta för regeringen.
119. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbeta för att ersättningen för hävd av ängs- och naturbetesmarker, inklusive mosaikmarker, ska motsvara full kostnadstäckning och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1017 av Josef Fransson (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att bli världsledande inom miljöfrämjande grödor och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1096 av Markus Wiechel och Victoria Tiblom (båda SD):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över en ändring i utsädeslagen och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1234 av Christofer Bergenblock (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge lämpliga myndigheter i uppdrag att ta fram en nationell strategi i syfte att identifiera behov och föreslå genomförande av klimatanpassningar för att hantera vatten

i jordbrukslandskapet i samband med såväl torka som skyfall och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1519 av Elin Söderberg m.fl. (MP):

58. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa stöd till innovationsjordbruk, för att pionjärer ges förutsättningar att utveckla nya brukningsmetoder med ökad klimatanpassning och minskad klimatpåverkan i synergi med stärkt biologisk mångfald, och tillkännager detta för regeringen.
59. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning om att ta fram ett styrmedelspaket för ett långsiktigt hållbart och klimateffektivt jordbruk som beaktar även andra miljömål och samhällsmål och tillkännager detta för regeringen.
60. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge i uppdrag till Naturvårdsverket, Jordbruksverket, Vinnova och andra lämpliga myndigheter att främja ny teknik och innovation för att minska utsläppen ytterligare från hantering av stallgödsel och användning av växtnäring och tillkännager detta för regeringen.
63. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka kolinlagringen i jordbruksmarker och stoppa förlusten av åkermark och tillkännager detta för regeringen.
65. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla användningen av biomassa från jordbruket för bioenergiproduktion och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1612 av Helena Lindahl (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att förändra stödområdesindelningen för det nationella stödet samt kompensationsstödet, så att stödet blir mer likvärdigt och inte drabbar vissa bönder i Skellefteå och Umeå kommuner negativt, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2023/24:1745 av Anne-Li Sjölund m.fl. (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att upprätta en handlingsplan för växtbaserade livsmedel och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1950 av Magnus Manhammar (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga en handlingsplan för växtbaserad mat och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1953 av Magnus Manhammar (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att främja omställningen till ett mer växtbaserat jordbruk som en del i att motverka klimatförändringarna, nå klimatmålen och skapa fler gröna jobb och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att ge Jordbruksverket i uppdrag att utreda hur en mer växtbaserad jordbrukssektor kan bistå med att uppfylla den svenska livsmedelsstrategins mål om ökad självförsörjningsgrad och ökad exportkapacitet och samtidigt sänka klimatpåverkan, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att ge Jordbruksverket, Tillväxtverket och Vinnova i uppdrag att utreda hur jordbrukare och livsmedelsföretag som vill satsa på mer växtbaserade och klimatsmarta livsmedel kan få stöd av staten i detta, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att ge mer stöd åt den växande svenska food tech-sektorn och se den som en stor möjlighet att skapa fler gröna jobb och hållbar tillväxt, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att verka för ett nytt mål om att mer svenskproducerad och växtbaserad mat ska skrivas in i livsmedelsstrategin och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1972 av Ida Karkiainen (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underlätta för generationsväxling inom jordbrukssektorn och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1986 av Linus Sköld m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att vidta åtgärder som gör det billigare och enklare för kommunerna och andra exploitörer ovan odlingsgränsen att köpa mark av staten och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2237 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att ge Jordbruksverket i uppgift att årligen redovisa en konkurrenskraftsjämförelse mellan svenskt lantbruk och övriga länders lantbruk i Europa och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2269 av Peter Ollén m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skånkt jordbruks produktionskraft och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om det skånska jordbruket och livsmedelsindustrin och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP):

20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka den ekologiska produktionen av livsmedel och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2453 av Rickard Nordin m.fl. (C):

20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att klimatanpassning förs in i Sveriges livsmedelsstrategi och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2457 av Muharrem Demirok m.fl. (C):

42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett nationellt stöd för restaurering och nyodling av åkermark och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2479 av Daniel Bäckström m.fl. (C):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återinföra det tidigare vallstödet i någon form och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att påskynda jordbrukets klimatanpassning och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2585 av Kerstin Lundgren (C):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att kunna upprätthålla öppna landskap genom betande får på landsbygden genom småföretag med djurhållning och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2628 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det svenska jordbruket behöver rätt förutsättningar för att ställa om till en socialt hållbar och miljömässig konkurrenskraftig produktion och tillkännager detta för regeringen.

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska ha levande och livskraftiga landsbygder med ett konkurrenskraftigt och miljömässigt hållbart jordbruk och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av ett modernt svenskt beteskrav för att behålla öppna landskap och biologisk mångfald och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sveriges livsmedelsförsörjningsförmåga bör förstärkas genom EU:s gemensamma jordbrukspolitik, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att livsmedelsstrategin bör uppdateras på längre sikt med satsningar på nya områden som adresserar livsmedelssektorns behov, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att inrätta en matpriskommission i syfte att hålla nere matpriser för konsumenterna och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av växtförädlingens betydelse i jordbruket och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om satsningar på en livskraftig rennäring och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2723 av Anders W Jonsson (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utredning för att föreslå lagändringar för att värna ett levande fåbodbruk och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en översyn av ägandefredslagstiftningen i syfte att värna den fria betesrätten (mulbetesrätten) så att fåboddrift kan fortsätta och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2**Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet**

Motion	Motionärer	Yrkanden
18. Motioner som bereds förenklat		
2023/24:353	Runar Filper m.fl. (SD)	4
2023/24:375	Beatrice Timgren m.fl. (SD)	3
2023/24:377	Martin Kinnunen m.fl. (SD)	1–6
2023/24:378	Staffan Eklöf m.fl. (SD)	22
2023/24:379	Beatrice Timgren m.fl. (SD)	2, 5 och 6
2023/24:380	Martin Kinnunen m.fl. (SD)	21
2023/24:403	Staffan Eklöf m.fl. (SD)	1–6, 16, 17, 23, 26, 28–30, 34, 35, 38–45, 47, 49–51, 54, 55 och 60
2023/24:412	Mikael Eskilander m.fl. (SD)	15
2023/24:443	Tobias Andersson m.fl. (SD)	14
2023/24:525	Mats Green (M)	1 och 2
2023/24:558	Sten Bergheden (M)	
2023/24:570	Sten Bergheden (M)	1
2023/24:572	Sten Bergheden (M)	
2023/24:573	Sten Bergheden (M)	1
2023/24:578	Sten Bergheden (M)	
2023/24:579	Sten Bergheden (M)	
2023/24:582	Sten Bergheden (M)	
2023/24:723	Ulrika Heindorff (M)	1
2023/24:843	Anders W Jonsson (C)	1 och 5
2023/24:996	Per Bolund m.fl. (MP)	96, 97.1, 118 och 119
2023/24:1096	Markus Wiechel och Victoria Tiblom (båda SD)	3
2023/24:1519	Elin Söderberg m.fl. (MP)	63
2023/24:1612	Helena Lindahl (C)	
2023/24:1986	Linus Sköld m.fl. (S)	
2023/24:2237	Sten Bergheden (M)	
2023/24:2269	Peter Ollén m.fl. (M)	1 och 3

2023/24:2450	Emma Berginger m.fl. (MP)	20
2023/24:2453	Rickard Nordin m.fl. (C)	20
2023/24:2585	Kerstin Lundgren (C)	2
2023/24:2628	Anna-Caren Säterberg m.fl. (S)	2, 6 och 34
2023/24:2723	Anders W Jonsson (C)	1 och 2